

MORA'NIN İSTİRDÂDINA DAİR BİR KAYNAK DEĞERLENDİRMESİ
VE
NÂDİR'İN *VÂKİ'ÂT-I GAZAVÂT'I*

Veysel GÖGER*
Hüseyin SARIKAYA**

ÖZET

Osmanlı, idaresine tam olarak II. Bayezid zamanında giren Mora Yarımadası'nı 1699 Karlofça antlaşmasıyla terk etmek zorunda kalmış, 1715 yılında ise yeniden kontrolüne almıştı. Mora'nın bu yeniden fethini konu alan bazı eserler günümüze ulaşmıştır.

*Bu makalenin ilk kısmında; 18. yüzyılın başlarında Mora'nın Osmanlılar tarafından yeniden fethi ile ilgili ulaşılabilen kronikler arasında bir değerlendirme yapılmıştır. İkinci kısmında ise; 1715 Mora'nın istirdâdını, 1716'daki Avusturya ile Varadin'de yapılan mücadeleyi ve Mora etrafında gelişen 1717 muharebelerini anlatan Nâdir'in *Vâki'ât-ı Gazavât* adlı eseri takdim edilmiştir.*

Anahtar Kelimeler

Mora, Râşid, Vahîd Mahtûmî, Nâdir, Vâki'ât-ı Gazavât

Osmanlı kroniklerinin modern tarih yazıcılığında kaynak değerlendirilmesi yapılmadan kullanılması hâlâ eksikliği hissedilen bir durumdur. Söz konusu tetkike tâbi tutulmadan yapılan çalışmaların ilmî selâhiyetten yoksun kalacağı âşikârdır. Bu nedenle Osmanlı tarihinin en önemli kaynakları arasında yer alan kroniklerin, birbirleriyle ve diğer kaynaklarla mukayesesi mutlaka yapılmalıdır. Ancak bu sayede kroniklerden sağlıklı ve doğru bir şekilde faydalanabiliriz.

Bu çalışmamızda Mora'nın 1715'te yeniden fethi ile ilgili tespit edebildiğimiz kaynaklar arasında bir kritikte bulunduktan sonra Nâdir'in *Vâki'ât-ı Gazavât* adlı eserini takdim edeceğiz***.

* Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi.

** Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi.

*** Makaleyi hazırlarken yardımlarını gördüğümüz Prof. Dr. Ziya Yılmaz, Doç. Dr. Erhan Afyoncu ve Yard. Doç. Dr. Recep Ahışalı hocalarımıza teşekkür ederiz.

MORA'NIN İSTİRDÂDINA DAİR KAYNAKLAR

1. Râşid Mehmed Efendi, *Târih*

İlk vekayi'nüvislerimizden Râşid Efendi'nin *Târih*'i, Mora'nın istirdâdına dair tespit edebildiğimiz kaynaklar arasında konuya en fazla yer ayırmış olanıdır. Hem sade ve rahat üslûba sahip oluşu hem de seferde bizzat bulunması, Râşid'in eserini bu konuda en fazla kullanılan kronik hâline getirmiştir.

Râşid'in bu eserinde, savaşın sebepleri üzerine olan kısım dikkat çekicidir¹. Müellif olayları kronolojik bir sıraya göre oldukça detaylı vermektedir. Gördös ve Mora Kasteli'nin fethi diğer kaynaklarda çok yüzeysel anlatılırken Râşid'in *Târih*'inde oldukça teferruatlı ifadelerle yer almıştır. Seferle ilgili bazı hatt-ı hümayûnları eserine alan² müellif, Serdar-ı Ekrem Ali Paşa'nın diğer bazı ordu komutanları ile yazışmalarına da değinmiştir.

Râşid'in *Târih*'ini incelediğimizde karşımıza çıkan başka bir husus da sefere katılmayan fakat Edirne'ye kadar orduyla gelen ve burada orduyu sefere uğurlayan Sultan III. Ahmed ile ilgili bahislerdir. Padişah orduyu uğurladıktan sonra İstanbul'a geri dönmemiş savaş bitene kadar uzun bir süre Despot Çayırı, Harmanlı, Papaslı, Filibe, Serez gibi bazı menzillere uğrayarak bir gezintide bulunmuştur. Bu gezinti esnasında seferin gidişatı hakkındaki her türlü durumu da takip etmiştir. Gördös, Anabolu, Navarin, Koron ve Moton gibi sefer sırasında ele geçirilen yerlerin fetih haberleri Serdar-ı Ekrem Ali Paşa tarafından gönderilen habercilerle padişaha bildirilmiştir. Raşid bu bilgileri kendi müşahedelerinin yanı sıra, başka kaynaklardan da elde etmiş olmalıdır. Bu bilgilerin kaynaklarından birisinin, Vahîd Mahtûmî'nin Mora seferine de değinen eseri olması muhtemeldir. Bu eser ilk olarak Sevim Üngün tarafından iki farklı nüsha karşılaştırılarak yayımlanmıştır³. 1995 yılında ise altı farklı nüshanın karşıla-

¹ Râşid Mehmed Efendi, *Târih*, İstanbul 1282, IV, 23-25.

² Râşid, *Târih*, IV, 99-102.

³ Sevim Üngün, "Vahîd Mahtûmî ve Mora Fetih-nâmesi", *Tarih Dergisi*, İstanbul 1965, Sayı 20, s. 101-116; İstanbul 1966, Sayı 21, s. 63-76; İstanbul 1967, Sayı 22, s. 169-180.

tırmalı metni Bahattin Kahraman tarafından hazırlanmıştır⁴. Mahtûmî'nin eseri Râşid'in *Târih*'i ile karşılaştırmalı şekilde incelendiğinde, Râşid'in padişahla ilgili bahisleri ile Mahtûmî'nin eseri arasında benzerlikler göze çarpmaktadır. Bu bilgilere Râşid'in seferde olması buna karşın Mahtûmî'nin ise aynı tarihlerde yukarıda zikredilen yerlerde padişah ile birlikte dolaştığı ve eserinde de bu günleri anlattığı bilgisini eklersek, benzerlikler arasındaki anlam ilişkisi daha da kuvvetlenecektir⁵.

Aşağıda Râşid'in Mahtûmî'yle benzer kısımlarından iki bölüm verilmiştir:

“...‘inân-ı ‘azîmet ve zimâm-ı teveccühlerin Despot Deresi cânibine ‘atf eyleyüp ... berây-ı tena‘um ni‘am-ı elvân-ı matbah-ı hümâyûn ve sâyebân-ı sultân-ı ci-hân-ı şevket-nümûn ol makâm-ı cennet-nişânda müteheyî olmağın pâdişâh-ı ‘âlî-câh u güzîn sa‘âdet ü ikbâl ile gelüp mekîn oldukda der-‘akab destûr-ı ‘âlî-cenâb tarafından Bostancılar Odabaşısı Mustafâ Ağa pây-bûs-ı dâdâr-ı keremgirdâra şeref-i ruhsat bulup ... Pâdişâh-ı ‘âlî-cenâb menzil-i mezkûra nüzûl buyurdularından sonra odabaşı kulların getürdüp düş-ı mübâhatın hıl‘at-ı semmûr-ı iftihâr ile mülebbes ve yigirmi kîse akçe ihşân eyleyüp ihbâr-ı müslimîn için bir mikdâr top şenliği olundu...”

* Kahraman, *a.g.t.*, s. 855-856.

“Vusûl-ı Haber-i Feth-i Anaboli
Be-rikâb-ı Hümâyûn

Pâdişâh-ı ‘âlempenâh hazretleri mâh-ı merkûmenin beşinci günü Despot yaylağına karîb mahalde yemeklik için nüzûl buyurdularında Serdâr-ı Ekrem hazretlerinin Ordû-yı hümâyûndan Anaboli kal‘ası fethini mutazammın Bostancılar Odabaşısı yediyle telhîsleri vâsıl ve tab‘-ı hümâyûna kemâl-i inşirâh hâsıl olup, Odabaşı‘ya avâtîf-ı mülûkânelerinden bir semmûr kürk ile yigirmi kîse akçe ihşân ve i‘lâm-ı sürûr-ı feth için donanma fermân buyuruldu.”

* Râşid, *Târih*, IV, s. 97.

Yukarıdaki karşılaştırmada görüleceği üzere Mahtûmî'nin süslü ifadeleri Râşid'de yerini daha sade bir hâle bırakmıştır. Mahtûmî'de geçen “matbah-ı hümâyûn” ile ilgili kısım Râşid'de “Despot yaylağına karîb mahalde yemeklik için nüzûl buyurdularında” şekline dönüşmüştür.

⁴ Bahattin Kahraman, *Vahîd Mahtûmî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Eserlerinin Tenkidli Metni*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 1995, s. 843-884.

⁵ Râşid'in, Mahtûmî'nin *Divan*'ı için bir takriz yazdığını da belirtmek gerekir (Kahraman, *a.g.t.*, s. 898-900).

Yine “hıl‘at-ı semmûr-ı iftihâr ile mülebbes” ifadesi “bir semmûr kürk” ve “ihbâr-ı müslimîn için bir mikdâr top şenligi olundu” ifadesi de “i‘lâm-ı sürûr-ı feth için donanma fermân buyuruldu” şeklinde Râşid’de yer almıştır. Yine benzer bir durum aşağıdaki karşılaştırmada da görülmektedir.

<p>“Şa‘bân-ı şerîfün yigirmi birinci salı günü Sirozdan kalkup Timurhisâr nâm diyâra ‘azîmet muşammem olup tûğ-ı nusret-fürûğların firistâde itmiş iken sadr-ı a‘zam tarafından Kapucular Kethüdâsı Hüseyin Ağa Moton ve Kasteller ve sâ‘ir cezîre-i Morada vâkı‘ olan kal‘aların fethi haberin getirüp ve küffâr-ı hâksârün donanmasının inhzâm ve firârı peygâmın i‘lâm u i‘lân eyleyüp ... ‘inâyet-i fâ‘izü’l-cüd-ı mülk-i ma‘bûd ile bu denlü fütûhât-ı ‘azîm ü külliyyeye mazhar olmak derûn-ı düşmenâna dâğ ve dil-i ahbâba mûris-i şâdî vü firâğ olup tekrâr Timurhisârdan tûğlar ‘avdet ve üç gün üç gice sûr-ı hümâyûna bünyâd urulup gulgule-i şâdî vü sürûr felek-i esîre irişdi.”</p>	<p>“Vürûd -ı Haber-i Feth-i Kılâ‘-ı Kastel ve Moton ve Koron ve Anavarin Be-Taraf-ı Pâdişâhî Pâdişâh-ı şevket-penâh hazretleri Siroz sahrâsında on beş gün meks ü ârâmdan sonra tashîm-i hareket ü kıyâm buyurup, mâh-ı merkûmun yigirmi altıncı günü Tûğ-ı hümâyûnları Timur-hisâr cânibine tesyîr olunmuşken Ordu-yı hümâyûn tarafından Serdâr-ı Ekrem hazretlerinin Kapucular Kethüdâsı Hüseyin Ağa ile telhisleri gelüp, derûnunda Kastel ve Moton ve Koron ve Anavarin kal‘alarının haber-i teshîri tahrîr olunmağla edâ-yı tehniyet-i fütûhât için tûğların gerüye gelmesi istihsân ve ârâmgâh-ı Siroz’da üç gün donanma fermân olundu.”</p>
<p>* Kahraman, <i>a.g.t.</i>, s. 864-866.</p>	<p>* Râşid, <i>Târih</i>, IV, s. 124.</p>

2. Mehmed Râşid Efendi, *Fetihnâme-i Cezîre-i Mora*⁶

Bu eser, Râşid Efendi’nin Mora ile ilgili fetihnâmesidir. Eserin dili ve üslûbuna bakıldığında padişah tarafından gönderilen fetihnâme türlerinden olduğu anlaşılmaktadır. Fetihnâme’nin, İstanbul kadısına ve Sadaret kaymakamına hitaben yazılması⁷ ve eserin son sayfasında “Sarây-ı Cedîd-i Âmirem burnunda ve Tophâne ve Tersâne-i Âmirem’de ve Kız Kulesi ve Yedi Kulle ve sâ‘ir top mahallerinde... bir gün üç nevbet top şenliklerin

⁶ Râşid Efendi, *Fetihnâme-i Cezîre-i Mora*, Süleymaniye Ktp. Esad Efendi, nr. 3655/4, vr. 48a-56a. el-Hâc Mustafa Sadmî tarafından Hicri 1170 senesinde istinsâh edilen bu fetihname tarafımızdan yayıma hazırlanmaktadır.

⁷ Râşid, *Fetihnâme-i Cezîre-i Mora*, vr. 48b.

eyleyesiz”⁸ şeklinde yazan bir kısmın bulunması bize bu fetihnâmenin İstanbul’a gönderildiğini göstermektedir. Savaş sonrası daha İstanbul’a gelmemiş olan padişah, zaferi payitahta bu fetihnâmeyle haber vermektedir. Ayrıca benzer fetihnâmelerin diğer komşu devletlere de gönderildiğini biliyoruz.⁹

Bu fetihnâme, 1715 yılındaki Mora seferinin oldukça güzel bir özeti-
dir.

3. V a h î d M a h t û m î, *R u z n â m e*

Hem Sevim Üngün hem de Bahattin Kahraman tarafından yayımlandığını daha önce ifade ettiğimiz bu eser, Üngün tarafından bir “Fetihnâme” olarak adlandırılmıştır¹⁰. Gerçekte ise eser bir fetihnâme değildir. Savaşa katılmayan Mahtûmî, padişah ile birlikte yukarıda zikrettiğimiz yerleri dolaşmış ve bu gezintiyi gün gün anlatan eserini vücuda getirmiştir. Mora ile ilgili fetih haberleri de bu günlüğün elverdiği ölçüde yer almıştır. O daha çok bu yolculuk esnasında geçilen veya konaklanan menzillerle ilgilenmekte, her menzilin adını belirtmekte ve bu menzillerin isimlerinin yer aldığı şiirler yazmaktadır. Bu tür eserlere Uzunçarşılı *dış ruznâme* derken¹¹, Sarıcaoğlu *ruzmerre* demektedir¹². Genel olarak ise *ruz-nâme* adı verilmektedir.

Üngün, eseri bir “Fetihnâme” olarak adlandırmakla kalmayıp; Mahtûmî’nin Mora seferini Râşid’in *Fetihnâme-i Cezîre-i Mora*’sı ile Nâdir’in yayımladığımız eserinden daha teferruatlı anlattığını söyleyerek¹³ ciddi bir yanlışa daha düşmüştür. Oysa bahsedilen tüm bu eserler içeri-

⁸ Râşid, *Fetihnâme-i Cezîre-i Mora*, vr. 57b.

⁹ Mora’nın istirdâdına dair İran hükümdarı Şah Hüseyin’e gönderilmiş olan Şubat 1716 tarihli bir fetihnâme daha mevcuttur. Bk. İsmail H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Ankara 1995, IV/I, 108.

¹⁰ Bahattin Kahraman eseri “Târih” diye isimlendirmiştir (*a.g.t.*, s. 76).

¹¹ İsmail H. Uzunçarşılı, “Topkapı Sarayı Arşivi 4819 Üçüncü Sultan Selim Zamanında Yazılmış Dış Ruznâmesinden 1206/1791 ve 1207/1792 Senelerine Âit Vekayi”, *TTK Belleten*, Ankara 1973, XXXVII/148, 607.

¹² Fikret Sarıcaoğlu, *Kendi Kaleminden Bir Pâdişâh’ın Portresi Sultan I. Abdülhamid (1774-1789)*, İstanbul 2001, s. XXIII-XXV; aynı müellif, “Rûznâme”, *TDVİA*, XXXV, 278.

¹³ Üngün, *a.g.m.*, Sayı 20, s. 106.

sinde sefere ait bilgilere en az yer veren Mahtûmî'dir. Zikredildiği üzere savaşta bulunmayan Mahtûmî, seferden de bu yolculuk esnasında sadrazam tarafından padişaha gönderilen mektuplar vasıtasıyla haberdar olmuştur. Gelen bu bilgiler de kuşatılan kale ve yerlerin fetih haberleriyle sınırlı olup, muharebelerin ayrıntılarını içermemektedir. Vahîd Mahtûmî eserinde savaştan çok, padişahın yanında geçirdiği günleri yazmakla meşguldür.

Mahtûmî'nin eserinin değeri savaş hakkında verdiği bilgilerden ziyade, sefer esnasında padişahın durumu ile ilgili verdiği haberlerden kaynaklanmaktadır¹⁴.

¹⁴ Mora seferine değinen bir başka eser de Silâhdâr Fındıklılı Mehmed Ağa'nın *Nusretnâme*'sidir. Silâhdâr bu eserinde Mora'da gerçekleşen muharebeler ile ilgili detaylı bilgiler vermemektedir (Mehmet Topal, *Silâhdâr Fındıklılı Mehmed Ağa Nusretnâme Tahlil ve Metin [1106-1133/1695-1721]*, M.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2001, s. 821-837).

Mora'nın istirdâdı ile alâkalı olduğu söylenen iki eser daha mevcuttur. Bunlardan birini tüm çabalarımıza rağmen Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi (=TSMK) kapalı olduğundan inceleme imkânı bulamadık. Mehmed Faris Paşa b. İsmail Paşa, *Ravza-i Ali*, TSMK, Emanet Hazinesi Kitaplığı, nr. 1421 (Fehmi Edhem Karatay, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, İstanbul 1961, I, 277). Diğeri ise 1997 yılında yayımlanan bir makalede şöyle geçmektedir: "1715 Osmanlı-Venedik Harbiyle İlgili Kısa Bir Manzume. Bestekâr, neyzen ve saz şairi Derviş Musa'ya (ö. 1140/1728) ait olan bu manzumede Sultan III. Ahmed devrinde (1703-1730) şehit Ali Paşa'nın Mora'da kazandığı zaferler dile getirilmektedir. Bu kısa manzume divan tarzında olup aruz vezniyle kaleme alınmıştır" (Hasan Aksoy, "Tarihî Bir Belge ve Türk İslâm Edebiyatında Bir Tür Olarak Fetihnâmeler", *İLAM Araştırma Dergisi*, Temmuz-Aralık 1997, II/2, 16). Bu ifadeler için dipnotta Nihad Sâmî Banarlı'nın Resimli Türk Edebiyatı Tarihi (II, 799) ile Nuri Özcan'ın *DİA*'daki Derviş Mûsâ (IX, 194-195) maddesine atıf yapılmıştır. Bahsedilen manzumeyi 1940 yılında ilk yayımlandığı şekliyle (Eşref Ertekin, "Cönklerden Derlemeler", *Çorumlu*, yıl 2, Sayı 21, Çorum 1 Nisan 1940, s. 650) burada veriyoruz:

“ Ayeti نصر من الله hurmetiçün an karip
Nusrat ihsan eyle İslam askerine ya mucib
Umarız mesrur ola şahı geda kemter garip
Zaranın fethin müyesser eyle ey bari Hudâ

Gün bugün bulsun şeref tâ haşredek dinü mübin
Eyle Sultan Ahmedi daim hatalardan emin
Nusratı fırsat verüb gazilere sen ol muin
Zaranın fethin müyesser eyle ey bari Hudâ

4. Nâdir'in *Vâkı'ât-ı Gazavât'ı* (1127-1129/1715-1717)

Müellif ismini eserin sonuna doğru “Bu fakîr-i hakîr ya'nî *Nâdir-i pür-taksîr*” şeklinde bir ifadeyle açıkça vermektedir.

Bu güne kadar yapılan çalışmalarda hayatı hakkında hiçbir bilgi tespit edilemeyen¹⁵ Nâdir'in yaşamına dair bazı bilgilere ulaşılmış bulunmaktayız. Nâdir'e ait olduğu ilk kez burada belirtilen bir başka eserinde¹⁶ kendi hayatıyla alakalı az da olsa bazı bilgiler vermektedir. Bu eserinde Nâdir “deryâ aklâmı zu'amâları gediklülerinden” olduğunu ve 4 yıl defter kethüdalığı hizmetinde bulunduğunu belirtmektedir¹⁷.

Nâdir, neşrettiğimiz bu eserini İbrahim Paşa'ya sunduğunu ve paşasında kendisini takdir edip eserini beğendiğini ifade etmektedir¹⁸.

Eserin adı İstanbul Üniv. Kütüphanesi Kataloğu'nda “*Vâkı'ât-ı Gazavât-ı Mora*”; bugüne kadar yapılan araştırmalarda ise “*Fetihnâme-i*

Bin bir adın hurmetiçün ey Kerimi Zülcelâl
Cümle din düşmanları olsun hemişe payümal
Âli Osman devleti günden güne bulsun kemâl
Venedik fethin müyesser eyle ey bari Hudâ

El açup çıktık duaya yalvaralım suphi şam
Verelim Ruhu Resule çok salatile selâm
Senden imdat isteyüb feryad ederler hasu âm
Venedik fethin müyesser eyle ey bari Hudâ

Padişahım her muradın hak senin etsün husul
Bir gaza olsun ki tâ hoşnut ola senden Resul
(Mevlevi Derviş Musanın) kıl münacatın kabul
Zaranın fethin müyesser eyle ey bari Hudâ ”

Görüleceği üzere manzume Mora'nın fethi ile ilgili hiçbir bilgi vermemektedir. Ayrıca manzume bu hâliyle iddia edildiği gibi (Aksoy, *aynı makale*, s. 7-19) *fetihnâme* de olmayup, bir münacaattan ibarettir.

¹⁵ Ağâh Sırrı Levend, *Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavât-nâmesi*, Ankara 2000, s. 137; Üngün, *a.g.m.*, s. 103.

¹⁶ “*Vekâyi'-i Pür-Sanâyi*”, TSMK, Hazine Kitaplığı, nr. 367. Bu eser Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde Veysel Göger tarafından Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanmaktadır.

¹⁷ *Vekâyi'-i Pür-Sanâyi*, vr. 2a-b.

¹⁸ *Vekâyi'-i Pür-Sanâyi*, vr. 1b-3b.

Mora” şeklinde zikredilmiştir¹⁹. Yaptığımız çalışmada Nâdir eserinin adını şüpheye yer bırakmayacak şekilde “*Vâkı’ât-ı Gazavât*” olarak vermektedir: “Zihn-i sakîmden sudûr u zuhûr eden kelimât-ı perîşân u pejmürde silk-i ta’bîre keşîde kılınmağa teşmîr-i bâzû-yı himmet edilüp, zebân-ı kilk-i şikeste ile tahrîr u beyân edildikde, *Vâkı’ât-ı Gazavât* ism-i dil-pezîri ile ‘unvân verilmiştir.”²⁰

Vâkı’ât-ı Gazavât’ın şu ana kadar tek nüshası tespit edilmiştir. Yayınını yaptığımız bu nüsha İstanbul Üniv. Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, nr. 2530’da bulunmaktadır. Eser 24 varaktır. İlk sayfa 14, son sayfa 17, diğer sayfalar ise 19 satırdır. Üngün, bu nüshanın müellif nüshası olduğunu söylemektedir²¹. Fakat herhangi bir gerekçe öne sürmemiştir. Yaptığımız incelemeler neticesinde, eserin müellif nüshası olduğuna yönelik bariz bir bulguya rastlamadığımız için bu görüşe ihtiyatlı yaklaşılması gerektiğini düşünüyörüz.

Eserin dili ağırdır. Eserde bulunan bir kıt’a ve iki beyit dışında tamamen nesir kullanılmıştır. Arapça ve Farsça tamlamalar oldukça yoğun olarak bulunmaktadır. Kırk bir adet âyet mevcuttur. Hadis ve kelâm-ı kibârlar da kullanılmıştır.

Daha önce de bahsedildiği gibi *Vâkı’ât-ı Gazavât* bir Mora fetihnâmesi olarak bilinmektedir. Oysa yaptığımız bu neşirde de görüleceği üzere eser; 1715 Mora’nın istirdâdının yanı sıra, 1716’daki Avusturya ile Varadin’de yapılan mücadeleyi ve Mora etrafında gelişen 1717 muharebelerini de ihtiva etmektedir.

Eserin ilk kısımlarında Mora seferinin sebebine değinen Nâdir, savaşın diğer kroniklerde de geçen temel gerekçesini desteklemektedir. Bu gerekçe, Venedikliler’in 1699 Karlofça Antlaşması’na sadık kalmamalarıdır. Yani ahidlerine riayet etmemeleridir²². Nâdir, ifade ettiği bu savaş gerekçesini bir âyetle destekleyerek seferin meşruiyetini güçlendirmektedir²³. Daha sonra savaş fetih sırasına göre anlatmaktadır. Genelde özet bir

¹⁹ Agâh Sırrı Levend, *aynı eser*, s. 137; Üngün, *a.g.m*, Sayı 20, s. 103; Mehmet Yaşar Ertaş, *Sultan’ın Ordusu (Mora Fethi Örneği 1714-1716)*, İstanbul 2007, s. 348.

²⁰ *Vâkı’ât-ı Gazavât*, metin, 24b.

²¹ Üngün, *a.g.m*, Sayı 20, s. 103.

²² *Vâkı’ât-ı Gazavât*, metin, 1b-2b.

²³ *Vâkı’ât-ı Gazavât*, metin, 2a.

anlatım kullanmasının yanında, bazı kuşatmalarda detaylı bilgiler vermektedir. Verdiği birçok bilgi diğer kroniklerle de uyumaktadır. Mora'nın istirdâdını anlatan bölüm 12. varâğın sonlarına doğru bitmektedir.

Nâdir, Avusturya ile 1716 yılında yapılan Varadin'deki savaşı çok yüzeysel olarak vermektedir²⁴. Bu savaşta Sadrazam Ali Paşa'nın şehid olması sonucu ordunun düştüğü durumu "Baş gitse ayaklar pâyidâr olmaz" kelâm-ı kibârıyla özetlemektedir²⁵. Sonraki varaklarda 1717 senesi de dâhil olmak üzere meydana gelen olayları anlatan müellif sırasıyla; kendi adını, eserin yazılış sebebini ve ismini vererek sözlerini sonlandırmaktadır²⁶.

Neşre hazırladığımız metin tesis edilirken, basit bir transkripsiyon usûlü takip edilmiştir. Türkçe kelimelerde uzatma işareti kullanılmamıştır. Türkçe kelimelerin sonlarındaki b / p, c / ç olarak yazılmıştır. Hemze (°) işareti ile simgelenmiştir. Arapça ve Farsça kelimelerde yer alan uzun sesliler â, î, û şeklinde, yine Arapça ve Farsça kelimelerde Gayn'dan (غ) ve Kaf'dan(ك) sonra gelen uzun sesliler ise â, î, û şeklinde gösterilmiştir. Ayn (ع) harfi (°) işareti ile gösterilmiştir. Metnin aslında bulunmamasına rağmen cümlelerin akıcılığını ve anlam bütünlüğünü korumak için tarafımızdan eklenen bazı kelime veya ekler ise [...] olarak gösterilmiştir. Metnin daha iyi anlaşılması için nokta, virgül gibi bir takım noktalama işaretleri tarafımızdan ilâve edilmiştir. Âyetler, hadis ve kelâm-ı kibârların anlamları dipnotlarda belirtilmiştir. Yer adları ise italik olarak gösterilmiştir.

²⁴ *Vâkı'ât-ı Gazavât*, metin, 13a-13b.

²⁵ *Vâkı'ât-ı Gazavât*, metin, 14a.

²⁶ Dönemin diğer kronikleri ile *Vâkı'ât-ı Gazavât* arasında yaptığımız karşılaştırmalarda; alıntı yapma, önemli farklı bir bilgi verme vb. herhangi bir bulgu tespit edilememiştir.

VÂKI'ÂT-I GAZAVÂT
(Metin)

[1b] Bismillâhirrahmânirrahîm

Hamd-i bî-kıyâs ve şükr-i bî-sipâs cenâb-ı Fettâh-ı Mâlikü'r-rikâb ve Hüdâvend-i Vehhâb-ı müfettihi'l-ebvâb 'azze-şânuhû hazretlerine ve sala-vât-ı bî-nihâye ve dürûd-ı bilâ-gâye ol sultân-ı enbiyâ ve serdâr-ı hayl-i asfiyâya olsun ki, ümmet-i bî-ilâc u muhtâc şefâ'atlerini ra'yet-i 'izzet-âyet-i ²⁷ وَيَنْصُرَكَ اللَّهُ تَصْرًا عَزِيمًا ile i'zâz u ikrâm ve tevkîr [u] ihtirâm ve bâb-ı zafer-i hısn-ı fütûhı miftâh-ı iftitâh-ı ²⁸ إِنَّا فَتَحْنَا ile meftûh kılup, zîr-i zıll-ı nahl-i merhamet ve sâye-i re'fet-i pâdişâh-ı Skender-câh-ı encüm-sipâh ve halife-i Resûlullâh'da ber-âverde-i ni'met u şefekat olan Venedik-i nâ-şâd ²⁹ خَدَّلَهُمُ اللَّهُ إِلَى يَوْمِ التَّنَادِ niçe sâl u şehri-eyyâm südde-i sidre-ihtirâmılarına rûy-ı ubûdiyyet u inkiyâddan fersûde ve cebîn-i Firenkçîn rıkkıyyeti gird-i bây-ı esb-i sabâ-refât-ı [2a] selâbet-şi'ârları ile âlûde edüp, resen-i 'ahd u kuyûdı gerden-i ebdânlarına beste kılmak ile ser-i nedâmetlerin rehâ-yâfte-i tîğ-i cân-sitân-ı bî-emân kılup, künc-i hısn-ı hasîn-i istîmânı cây-ı inzivâ ve gûşe-i dâmân-ı şeh-i deverâna ilticâ etmişler iken, mûcid-i bagy u fesâd olan mezkûr bed-mu'tâdların kâse-i ser-i şerr-eserleri bâde-i gurûr u gaflet ile pür olup, nihâd-ı bed-mu'tâdına merkûz u mermûz olan âsâr-ı habâset ve ihânet u mel'aneti izhâr u âşikâr edüp, 'ukde-i rişte-i sulh-ı milele muhill olan efî-vâr refât ve pây-ı nâ-hûş-reviş-i serhûşî ve bî-hûşîlerine gâh u bî-gâh değil her-bâr hâric ez-dâire-i pergâr vaz' etmele-riyle dâ'ire-i şefekat u merhametden dûr olup, vücûd-ı habâset-âlûdları nâr-ı kahr ile makhûr olacağıın müşâhede eyledüklerinde, bisyâr-ı peşîmân-ı hurdekâr olmuşlardır. Çün nakz-i 'ahd ü emân ve neks-i mîsâk [u] eymân düşmân tarafından zuhûr u nümâyân oldı. وَإِنْ لَكُنَّا أَيْمَانَهُمْ مِّنْ بَعْدِ وَعَهْدِهِمْ وَطَعْنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا أَيْمَةَ الْكُفْرِ mûcib-i şerîfi üzere merdûd-ı ma'hûdun

²⁷ "Ve sana şanlı bir zaferle yardım eder." (Fetih, 48/3).

²⁸ "Muhakkak biz sana ... fetih verdik" (Fetih, 48/1).

²⁹ "Allah, onları kıyamet gününde perişan eylesin!"

³⁰ "Eğer antlaşmalarından sonra yeminlerini bozup dininize dil uzatırlarsa (وَطَعْنُوا فِي دِينِكُمْ), küfrün elebaşlarıyla savaşın" (Tevbe, 9/12). Müellif ayetin وَطَعْنُوا فِي دِينِكُمْ ifadesinin yerine مِيثَاقَهُمْ (anlaşmalarını bozan) ibaresini koymuştur. Bu ayette ve başka ayetlerde مِيثَاقَهُمْ ifadesi geçmemektedir.

merkez-i dâire-i fesâd olan nokta-i vücûd-i [2b] bî-sûdların levha-i hıttâ-i hâkden şemşîr-i kazâ-te'sîr ile hakk olunmak 'âmme-i 'âlemîne 'umûmen selâtîn-i gazâ-âyîne husûsan cümle-i vâcibât ve kâffe-i müfterezâtdan olmağla, bu niyyet-i hayr-ı hâtimet üzere iken, fermân-ı 'âlî-şân-ı Rabbül-müste'ân ve ³¹ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَعْظَمَ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ emr-i şerîfi ile dahi me'mûr olunup, fezâ'il-i 'izz-i cihâd ve semerât-ı cidd u ictihâd, mevâzi-i 'adîdede mezkûr u mestûr buyurulmak ile binâ'en-'alâ-hâzâ hazret-i Pâdişâh-ı rûy-ı zemîn sümmiye bi-ism-i Resûlullâhi'l-Meliki'l-mu'in, zübde-i cüyûş-ı selâtîn, Kahramânul-mâ'i ve't-tıyn olan Ahmed Hân-ı gazâ-âyîn hazretlerinin 'azâyim-i şâhâneleri ki, karîn-i kazâ vü kader ve hem-nişin-i feth u zaferdir. ³² مُتَوَكِّلًا عَلَى اللَّهِ وَ مُسْتَفِيدًا مِنْ رُحَابِيَّةِ رَسُولِ اللَّهِ mefhûmuyla gayriden ne isti'ânet ve ne istigâset edüp, ancak Rabbül-âlemîn zül-kuvveti'l-metîn hazretlerinin kemâl-i lutf u keremlerine tevekkül ü itimâd ve Sultân-ı enbiyâ 'aleyhi efdalu't-tahiyâtın mu'cizât-ı kesîru'l-berekâtına tevessül [3a] ü istinâd eyleyüp, hicret-i Şâh-ı rusûl ve ser-kâfile-i hâdî-yi sübülün bin yüz yigirmi yedinci sâl-i ferhunde-fâlinin mâh-ı Muharremü'l-harâmının bir rûz-ı firûzında küffâr-ı dalâlet-şi'ârın elçi-i menhûs 'izârına cevâb verilüp, berren ve bahren gazâyâ âgâz ve zimâm-ı himmet-i şâhâne ve 'inân-ı 'azîmet-i pâdişâhânelerin hulûs-ı taviyyet ile ma'tûf u munsarif kılup, tevfiik-i hidâyet-i Hâdî refik ve fehvâyı garrâ-yı ³³ وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَهُمْ سَبِيلَنَا bedreka-i tarîk olup, şîr-i şimşîr-i cihângîr ve 'ukkâb-ı tîr-i zafer-te'sîrleri eben-'an-ceddin Venedik-i bî-dîn ve la'in-i dûzah-mekînin lühûm-ı a'zâ vü kafâları ile perveriş-yâfte olduğun icrâ buyurulmak için bir vakt-i meymenet-eserde künâm-ı şîrâne vü dilîrâne ve Dâru's-saltanat-ı 'aliyye-i pâdişâhânelerinden tahrîk-i ligâm-ı esb-i 'azîmet ve nakl-i hareket buyurup, mecmû'-ı mücâhidîn ü muvahhidîn ve mübârizân-ı dîn dilîrâne râh-ı yakîn-i nusret-i hayru'n-nâsirîn ile kat'-ı menâzil ve tayy-i merâhil ile *Edirne*-i dâru'n-nasr ve'l-meymeneye dâhil olunup, livâ-yı hazret-i bâ'is-i âferîniş-i mevcûdât ve server-i [3b] kâ'inât 'aleyhi efdalu't-tahiyâtı vezîr-i Âsaf-re'y-i saff-ârâ ve müşîr-i

³¹ "İman edip de hicret edenler ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihat edenler, rütbe bakımından Allah katında daha üstündürler..." (Tevbe, 9/20).

³² "Allah'a tevekkül ederek ve Allah Resûlü'nün rûhaniyetinden yardım isteyerek (eserime başlarım)".

³³ "Bizim uğrumuzda cihat edenlere muhakkak ki (bize ulaştıran hidayet) yollarımızı gösteririz" (Tevbe, 29/69).

zemân-ı müşerî-fitnat-ı ceng-âzmâ olan Vezîr-i a'zam Ali Paşa hazretlerine teslim ve 'asker-i fevz-me'asir-i hidâyet-intimâya serdâr u muktedâ kılunup, mahall-i merkûmdan dahi bâ'is-i 'azm u niyyet ve tahrîk-i licâm-ı ablak-ı himmet olan cânib-i cezîre-i *Mora*'ya revân ve leşker-i cerrâr-ı düşmen-şikâr ile zemân-ı eshelde *İstefe* nâm mahalle resîde olup, birkaç eyyâm cây-ı mezkûrda berây-ı âzâdegî-i renc-i şiddet-i râh-ı sefer, âsâyış-ı râhat u makarr edilirken, yine sâl-ı ferhunde-fâlde nevrûz-ı sultânî 'akabince ber-mûceb-i fermân-ı şeh-i deverân-ı vâcibu'l-iz'ân, hâzır u âmâde olan ve Donanma-yı hümâyûn-ı nusret-makrûnun her birine tezâhüm-i nüfûs-ı evfâc ile telâtüm ve emvâc-ı bahr-i mevvâc-misâl derûni ser-â-ser mâhî-i tîğ-i mîğ-reng ve hûn-ı siper-i hancer-i harçeng-i ceng ile mâl-â-mâl edilüp, berây-ı hezîmet-i düşmen-i dîne yemm-i sepîde irsâl u îsâl ve mâhiyyet-i gayret-i hamîyyet u şecâ'atı mihr-i rahşân-ı cihân gibi nümâyân u 'iyân olan [4a] Cânım Hâce demekle şöhre-i deverân Mehmed Paşa hazretlerini Donanma-yı zî-şâna kapudan ve 'asker-i zafer-medâra serdâr kılunup, bir sâ'at-ı meymenet-eserde hareket ü sefer ve zamân-ı eshelde *Boğazhisâr*'dan güzer edüp, mi'mâr-ı kubbe-i 'ulyâ ve mühendis-i ³⁴ وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا fermânıyla ibtidâ-i esâs u mersûsü'l-bünyânına dest-res olmayup, pûşîş-i delâlet ile pûşîde olan kal'a-i cezîre-i *İstendil*'e berây-ı nehb ü gâret ve destgîr-i teveccüh ü 'azîmet edüp, sene-i mezbûr şehir-i Cemâziye'l-âhırının üçüncü Çehârşenbih günü مُتَوَكَّلًا عَلَى اللَّهِ وَاسْتَعِينَا Donanma-yı hümâyûn sefineleri şeh-per-i 'ankâya mümâsil ü müşâkil olan cenâh-ı necâh-ı riyâh-i pür-felâhların küşâde edüp, 'asker-i âmâde rûz-ı mezbûrda 'ale's-sabâh cezîre-i mesfûrun sâhilinde *Ayanikola* demekle meşhûr burc-ı felek-evcinin kurbunda *Kumburnı* demekle ma'rûf mahalline küffâr-ı dûzah-karâr bî hadd u bî-şümâr 'askerini meterise gürîz eyledüğine müşâhede eyledüklerinde, çekdirme [4b] ve kalyete ve firkate sefineleri cümle ol mahalle başdan kara birer yaylım top-ı r'ad-âşûb urup, duhân-ı siyâh-ı top u tüfeng bî-dühm ü reng zâ'il olmadın 'asker-i İslâm-ı nusret-encâm taşra dökülüp, ve her bir kalyon-ı nusret-makrûndan yüz elli beşer 'aded dilâver ihrâc olunup, küffârın meteris-keş olan 'askeriyle 'asker-i İslâm-ı 'adüvv-keş mukâbil oldukla-

³⁴ "Onu yüce bir makama yükselttik" (Meryem, 19/57).

³⁵ "Allah'a tevekkül ederek ve Allah Resûlü'nün rûhaniyetinden yardım isteyerek (dualarla sefere çıkan)".

rında, hûn-rîzlikler edilüp, küffâr-ı rûy-ı karâr yine püşt-i firâra mübeddel ve ümmîd-i halâs-ı cân-ı nâ-tüvân ile cânib-i kal'aya revân olup, 'asker-i İslâm dahi "Ne mümkindir rehâ bulmak eğer ki çıksan eflâke" zemzemesiyle kubbe-i eflâke mümâsil u mu'âdil olan kal'asının taraf-ı kenârına mânende-i encüm hisâr edilüp, kûy ü kendlerin harâb u yebâb ve bakıyye-i zuyûf-ı süyûf olanlarını giriftâr-ı bend-i zencîr ü kallâb edilüp, top-ı kal'a-kûb-ı ra'd-üslûblar ve hevâyî humparalar havâle olup, top taşları bârân-ı belâ-âsâ başlarına yağdırılıp, ertesi rûz-ı firûz -ki Pençsenbihdirbeyne's-salâteyn [5a] resen-i emânı gerden-i ebdânlarına beste kılmak ile cân-ı nâ-tüvânlarına rîhte-i dendân-ı erre-i intikâm ve tu'me-i tîğ-i hûn-âşâmdan rehâ kılup, kal'a-i mezkûr u mesfûr *İstendil*'i top u tûfeng ve âlât-ı cebehâne vü cengî ile şehir-i mezbûrun beşinci Cum'a günü dest-i İslâm-ı nusret-i'lâmâ teslim olunup, metânet ü hasânet-i kal'a-i mezbûru tavsîf u ta'rîf eylemekde harîf-i kilik-i dû-zebân 'âciz-i beyân ve engüşt-ber-dehân-ı vâlih u hayrân olmuştur. Zîrâ bir telle-i 'azîmenin firâzında beyza-i mürg-i kudret gibi âşiyân-nişîn iken pençe-i şehbâz-ı bâlâ-pervâz-ı himem-i şehinşâhîyle peççe-i gencişin bî-mecâl-i per ü bâl gibi nahcîr olunup, sâ'ir bilâd-ı ferah-âbâd mahrûse-i şâhâneye idhâl olunduğı haber-i meserret-eleri mahall-i mevkûf *İstefe*'de sem'-i âsaf-ı 'âlî himeme ve sâir a'yân-ı ekbâr-ı sûtûde-şiyeme resîde olmak ile bisyâr hamd ü senâ edilüp, hurrem u handân mahall-i merkûmdan hareket ve şehir-i Cemâziye'l-âhırın yigirmi üçüncü Salı günü *Gördöz* nâm kal'anın mukâbilinde hayme-i ikâmet [5b] kurulup, üç gün âsâyîş u rahât ve şehir-i mezbûrun yigirmi altıncı günü -ki Cum'a'dır- 'ale's-sabâh izdiyâd-ı nusret-nâsır-ı Fettâh 'asker-i müslimîne karîn ve hâ'in-i dîn-i mübîn olan küffâr-ı bed-âyîne mu'în olmamak recâsına sadâ-yı hazîn ile zâr u enîn ederek du'â vü senâlar olunup, yer yer toplar konulup, tezâhüm-i nüfûs ve zahme-i tabl [u] kûsden sahn-ı sahrâ-yı neberd-i dîku'n-nefes ve şerâre-i top u tûfeng-i ra'd-âşûbdan sipîhr-i nüh-kıbâb mikyâs-ı Kays olup, birkaç rûz u leyâl 'asker-i zafer-me'âl bu minvâl üzere düşmen-i pür-kibr u kînînin ser-i pür-melâllerine âteş-pâşlıklar edüp, sehâb-ı siyâh-gerd-i sipâh-ı kişver-sitândan mihr-i pür-enver münhasif ve mâh-ı münevver münkesif olup, şâhbâz-ı bülend-pervâz gibi başlarına top taşlarının biri hübüv ve biri su'ûda serâgâz eyleyüp, kelle-i kulle-i üstüvârları dendâne-i şâne misâl şâh şâh ve burc-ı bârû-yı hisârları hem-çü sîne-i 'izz [ü] bâl sûrâh sûrâh olup, her taraftan nâ'ire-i harb u kıtâl iştigâl bulup, lisân-ı hâlîle peykân-ı [6a] bî-

emânlar küffâr-ı nâlâna ³⁶ أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكْكُمْ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّسْتَبَدِّينَ peyâmın verüp, bîm-hirâs-i cân dil-i bî-esâslarında yer eyleyüp, rûy-ı i'tizâr-ı emânı dergâh-ı bargâh-ı Âsaf-ı 'âlî-câha fersûde eyleyüp, kal'ai teslîme ta'ahhüd eylemişler iken, cenerali olan bî-dîn u la'in nakz-ı emân eyleyüp, 'asker-i İslâm temâm meterisden taşra âşikâr ve dîvâr-ı hisârı zabt etmek için karîb vardıklarında, peydâ vü müheyyâ eyledüğü *Püskürme* dedikleri mahallin üzerine su'ûd etdikleri gibi âteş urup, niçe ehl-i îmân şerbet-i şehâdeti nûş edüp, bu ahvâli müşâhede eyledüklerinde bî-sabr u bî-karâr niyâmlarından tîğ-i cân-sitân-ı bî-emânların 'uryân ve yürüyüş edüp, bihamdi'llahi ve'l-mennihi şehir-i Recebu'l-müreccbin ibtidâ Salı günü feth u teshîri müyesser u mukadder olup, kulle-i burc-ı felek-evc-i hevlnâki çirk-i şirk ve levs-i küffârdan pâk olup, sur dîvârının derûnı ve bîrûnı kalb-i mü'min ü muvahhid gibi nûr-ı İslâm ile münevver olup, ma'âbid-i asnâm-ı bed-nâmları mesâcid-i İslâm ve mehâfil-i nûr-hâfil, [6b] cevâmî-i savâmî ve ba'zı emâkini dahi debistân-ı sebak-hânân ve mevki-i tâlî-i âyât-ı Kur'ân edilüp, kal'anın her husûsunda temâm merâm üzere istihkâm verilüp, bakıyye-i lokma-i tîğ-i hûn-âşâm olan küffâr-ı bed-nâmları giriftâr-ı bend-i zencîr ve esîr edilüp, şa'sa'a-i alem-i nusret 'âleme zîb u zînet verüp, asâkir-i ciger-dârdan bir mikdâr 'asker-i hun-hâr ve bir nâm-dâr yarar paşa dahi serdâr kılınup, kal'a-i mezbûre berây-ı muhâfaza nasb u ta'yîn olunup, *Anaboli* kal'asının feth u teshîri için atf-ı 'inân-ı 'azîmet edilüp, şehir-i mezbûrun dokuzuncu Çehârşenbih günü *Anaboli* mukâbilinde *Argoz* sahrâsı demekle meşhûr mahalle vaz'-ı hayme-i nusret edilüp, üç gün istirâhat ü ârâm ve şehir-i mezbûrun on birinci Cum'a günü salâ vaktinde du'âya kıyâm ve ehl-i rezm ü vegâya salâ olunup, 'asker-i bî-şümâr-ı zafer-medâr dahi açıktan yürüyüp, gerek asl-ı *Anaboli*'nin ve gerek *Palamuda*'nın tüfeng erişir mahalline meterislenüp, ceng ü harbe serâgâz edilüp, [7a] lâkin mezbûr *Anaboli*'nin top erişir yerinde *Palamuda* ismi ile müsemmâ olan bir hısn-ı hasîn-i müstahkem ve beş tabya üzere bir kal'a-i müsellemdir ki, her burc-ı felek-evci kîbâb-ı çarha hemser ve küngüre-i bârû-yı üstüvârı evvân-ı sipihre berâberdir. Zîrâ neyyir-i nazar-ı dûr-bînân-ı cihân pes-pâye-i süllem-i irtikâsına yetmedin sâkıt olurdu.

³⁶ “ Nerde olursanız olun ölüm size ulaşır. Sarp ve sağlam kalelerde olsanız bile...” (Nîsâ, 4/78).

[Beyt]

زخل کرده در خاکر یزش نگاه
ز خور مشیدش افتاده از سرکلاه

Hendek-i ba'îdü'l-gavri şöyle 'amîk idi ki, mellâh-ı zer-keştî-i deryâ-yı nîlgûn -ki âfitâbdır- ânâ lenger-i zerrîne resen-i şu'â'ın salsa pâyândır ki, evlâsında mu'allak kalurdu.

[Beyt]

فرازش نوازی چرخ برین
نه حند قش اسفل السافلین

Hâsılı böyle hisâr-ı felek-vârî çeşm-i ebnâ-yı zemân değil, seyyâh-ı zemîn u zemân olan mihr-i cihân bile görmemiş iken, tarafını encüm-mi-sâl hisâr ve der-i dîvârına yer yer top-ı kal'a-kûb-ı ra'd-üslûblar konulup, âteş urulup, top u tüfengin dûd-ı duhânı ebr-i sâ'ika-bâr gibi evc-i semâya çıkup, derûn-i kal'aya tükruk ü bârân misâl bir ân emân verilmeyüp, top taşları yağdırılıp, [7b] her bir cânibden ceng-âşûb ulaşup, وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا³⁷ ve'l-hâsıl rûz [u] leyâl bir sâ'at göz açdırılmayup, bu ahvâl üzere hâl-i pür-melâllerin d[i]ger-gûn edilüp, donanma-yı fûlk-i felek-sîmâlar dahi taraf-ı bahrin hisâr edüp, bir vechile râh-ı necât verilmeyüp, muhâsaranın üçüncü günü -ki Pazardır- *Palamuda* cânibinde olan dilâverân-ı nerre-şîrânın hamîyyet-i İslâm'ı zuhûr ve yürüyiş edüp, hendek başında küffâr-ı dûzah-karâr *Palamuda*'dan taşra tahassun eyleyüp, 'asker-i zafer-âsârı rahne-dâr etmeğe medârı olan toprak tabyasın feth edilüp, etrâf [u] eknâfda lağıma sâlih mahal istifsâr olunur iken, gâyet ile seng-lâh olduğundan deryâ tarafında cüz'î imkânı bulunup ve lağıma şürûf edilüp, dokuzuncu günü -ki Cum'artesidir- salât-ı subhu edâ ve 'akîb-i namâzda nusret-i nâsır-ı Fettâh reh-nümâ olmaklığa ol çare-sâz-ı bî-enbâzdan recâ edilüp ve lağıma âteş uruldukda şikâf-ı şâne mikdârı sûrâh 'iyân u âşikâr olup, âvâze-i [8a] قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَبْدَانِكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَنْصِفْ³⁸ ile dervâze-i mesâmi'-i cünûd-ı muvahhidîn pür olup, dilîrân-ı rezm-âzmâ ve dilâverân-ı kişver-güşâ yürüyüp, asıl *Anaboli*

³⁷ “Onların üstüne azap yağmuru yağdırdık. Bak suçluların akıbeti nasıl oldu!” (A'râf, 7/84).

³⁸ “Onlarla savaşın ki, Allah onları sizin elinizle cezalandırsın, rezil etsin onları, yardımcıyla sizi onlara karşı zafere erdirdin, mü'min bir topluluğun yüreklerine su serpsin” (Tevbe, 9/14).

kal'asının dahi etrâfında meteris-keş olan 'adüvv-keşler bî-sabr u bî-karâr yürüyüp, bir ceng-i fitne-engîz kurulmuştur ki, hâric ez-ta'bîr u takrîrdir.

el-Hamdu li'llâhi'l-Meliki'l-Hayyi'l-Kadîr Leşker-i nusret-me'âsirini kimi şikâf-ı lağımdan ve kimi nerd-bânlardan burc-ı bârûlara misâl-ı 'ankebût su'ûd edüp, harbeler lisân-ı hâlle sîne-i 'adüvv-i mahzûle أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ³⁹ وَوَضَعْنَا عَنَّا وَزْرَكَ⁴⁰ âyetin tilâvet ve zahm-i şimşîr [u] tîr hasma hâlini hikâyet eyleyüp, mihre-i seng-i top u tüfeng püşt-i a'dâyı şikest edüp, 41 أَنْقَضَ ظَهْرَكَ⁴¹ zâhir ve cüyûş-ı müslimînden dürûd-ı salavât-ı mefhar-ı mevcûdât 'ayyûka ser çeküp, 42 وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ⁴² sırrı bâhir olup, tulû'-ı âfitâbdan iki sâ'at mikdârı mukâtele olunup, 'âkıbet 43 اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا⁴³ muktezâsınca *Palamuda* ve asıl [8b] *Anaboli* kal'ası feth olup, ber-haseb-i nass-ı kerîm-i 44 فَاِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ وَآلِي رَبِّكَ فَارْعَبْ⁴⁴ kullesine ra'yât-ı feth-âyât nasb olunup, hamd-i bî-kıyâs ve şükr-i bî-sipâs ol cenâb-ı Fettâh-ı Mâliku'r-rikâb hazretlerine olsun ki, ber-mûceb-i 45 اِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا⁴⁵ keferesinin ekserîsinin cân-ı nâ-tüvânlarını 'azâb-ı elîme irsâl ve inâsı mağlûl ve etfâl-ı sagîr-i endek-sâli esîr ve giriftâr-ı bend-i zencîr edilüp, me'âbid-i râhibîn mesâcid-i mücâhidîn ve zevâyâ-yı kenâyisi savâmi'-i cevâmi'-i mü'minîn kılınup, âyîn-i bâtıl-ı küffâr-ı dalâlet-şî'âra bedel icrâ olunan kavânîn-i şerâyi'-i Ahmedî ve âvâ-yı sadâ-yı nâ-sezâ-yı nâkûs yerine istimâ' olunan zemzeme-i penç-nevbet-i Muhammedî ile der-i divâr-ı yemîn u yesâr-ı kal'ayı pür kılınup, cümle-i musâfât-ı memâlik-i mahmiyye-i şâhânedan kılınmıştır.

Netîce, kal'anın her husûsında kemâ huve hakkuhu istihkâm verilüp, *Moton* cânibine tahrîk-i ligâm-ı ablak 'azm olunup, [9a] Şa'bân-ı mu'azzamın on birinci Cum'aertesini günü kal'a-i mezbûr *Moton*'a varılıp, küffâr-ı bed-kirdâr ise *Koron* ve *Anavarin* kal'alarının âlât-ı ceng ve

³⁹ "Biz Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?" (İnşirâh, 94/1).

⁴⁰ "Ve yükünü indirip atmadık mı?" (İnşirâh, 94/2).

⁴¹ "Ki O senin belini büküştü" (İnşirâh, 94/3).

⁴² "Ve Senin şanını yüceltmedik mi?" (İnşirâh, 94/4).

⁴³ "Muhakkak ki her zorlukla beraber bir kolaylık vardır" (İnşirâh, 94/5).

⁴⁴ "Boş kaldığında hemen (başka bir işe) koyul ve yalnızca Rabbi'ne yönel" (İnşirâh, 94/7-8).

⁴⁵ "Muhakkak ki Allah'a ve Resulüne savaş açanları ve yeryüzünde fesat çıkarıcıların cezası..." (Mâide, 5/33).

cebehâne ve top [u] tüfeng-i ejder-nişânelerin kal'a-i mezbûra vaz' edüp, bir mertebe metânet vermişdi ki, metânet-i medâhili ve su'ûbet-i mekâtîli şerhinde zebân-ı endîşe 'âciz-i beyândır. Zîrâ burûc-ı müşeyyedesi evc-i semâya mümâss olup, esâs-ı buk'a-i mûmehhidesi merkez-i kürre-i âleme temâs bulmuşdur.

Şehr-i Şa'bân-ı mu'azzamın on üçüncü Pazarertesi günü ale's-sabâh nusret-i Fettâh 'asker-i müslimîne karîn u reh-nümâ olup, bî-mehâbâ 'asker-i zafer me'âsir yürüyüp, hamle-i evvelde hendek başında meteris alınıp, yer yer top-ı ejderhâ-peykerler konulup, âvâze-i ra'd-ı dâd-gîr çarha erişüp, her topun narra-i fil belki sûr-ı İsrâfil gibi âvâz-ı vâcibül'-ihtirâz ve mûcib-i ihtizâzını istimâ' eden küffâr-ı dalâlet-şi'ârlara *يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي فِهْرِهِمْ* fehvâsıyla kemâl-ı dehşet ve vahşet-i mevt müstevlî olup, taraf-ı müşrikînden [9b] feryâd [u] vâveylâ ve âh ve cânib-i müslimînden gül-bâng-i 'âlem-gîr-i "Allâh Allâh" âsmâna peyveste olup, sarsar-ı sadmet ve hamle-i savlet-i gâziyân-ı nerre-şîrândan zemîn u zemân ve çarh-ı âsmân lertzân olup, ⁴⁷ *إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ* fehvâ-yı şerîfi zuhûr edüp, hurûş-ı cüyûş ile tuyûr u vuhûşun bile hûşû gidüp, mübtelâ-yı renc olan Efrenc medhûş u bî-hûş olup, kulle-i kılâ'-ı çarh-ı kebûda su'ûd ederler ise dahi hazmet-i vücûd-ı habâset-âlûdları pây-mâl-ı bâd-pâyân-i leşker-i mansûr-i âsmân kirdâr olacakların bilüp, ceng ü cidâl ve harb u kîtâl ziyâde iştigâl bulmuşken küffâr-ı hâk-sârın donanma-yı hezîmet sîmâsı gelüp, ahvâl-i pür-melâllerine dîde-i hezîmet-bînâsı düş olup, dahi donanma-yı nusret-makrûn sefineleri resîde olmadın, kal'a-i mesfûr-ı mezbûrda olan inâs-ı köhne-pelâsların ve sigâr-ı endek-sâllerin gemilere yükleyüp, firâr edüp, muhâsaranın dördüncü günü -ki şehr-i Şa'bân'ın on [10a] altıncı Cum'a günidir- ahşâma karîb *İnebahtı* tarafında *Kastel* nâm kal'anın kal' u kam'ına me'mûr ve ta'yîn olunan 'asker-i bî-şümâr-ı nusret-âsâr ve serdârları olan Kara Mustafa Paşa tarafından darb-ı şiddet-i İslâm'a küffâr-ı bed-encâm tâkat getüremeyüp, vire eyleyüp, "kal'a-i mezbûri teslîm eylemişlerdir" deyü haber-i nusret-âsâr bu yüzden dahi âşikâr oldukda, sadâ-yı tabl [u] kûs ve kerre-nâyı sürûr-ı hubûr ile 'âlem pür-sûr olup, gerek meteris-keş olan 'adüvv-keşlere ve gerek muhâfaza-i

⁴⁶ "(O münâfıklar) yıldırımlardan gelecek ölüm korkusuyla kulaklarını parmaklarıyla tıkırlar" (Bakara, 2/19).

⁴⁷ "... Çünkü kıyametin sarsıntısı çok büyük bir şeydir" (Hacc, 22/1).

'asker için siper-berdûşlara bir mertebe sürûr-ı tâze hâsıl ve behcet-i bî-endâze vâsıl olmuştur ki, kâbil-i ta'bîr u takrîr değildir.

Bunlar dahi dâmân-ı himmeti miyân-ı kemer-i gayretlerine beste kılıp, ertesi rûz-ı firûz -ki Şa'bân-ı mu'azzamın on yedinci ve muhâfazanın yedincisidir- 'ale's-sabâh seyyâh-ı mühre-i top-ı çevgân-ı rahşânla girîbân-ı pirâhen-i şebi tâbe-dâmân çâk eyledükde, hemân ol an bî-bâk 'asker-i çâpük ü çâlâk nerd-bânlar peydâ ve câ-be-câ zahme-i top-ı humpâreden hüveydâ olan rahne vü şikâf etrâf u eknâfdan gaziyân-ı tığ-i 'uryân-ı [10b] bî-emân ile kal'a-i *Moton*'a duhûl edüp, küffâr-ı düzah-karârın her biri bir sûrâh-ı tenge rû-nihâde-i güriz olmadın gayri çâre bulmayup, inzivâ-nişîn ve kûşe-gîr olanlar esîr ve bend-i zencîr ve âşikâre durup, hodbîn u mel'anet-karînleri tu'me-i şîr-i şimşîr ve 'ukkâb-ı tîr-i zafer-te'sîr edilüp, bir sâ'ate resîde olmadın 'alem-i nusret-i Ahmedî ve livâ-yı rifat-i Muhammedî ser-i burc-ı felek-evcine vaz' olunup, birkaç rûz-ı firûz 'id-i nevrûz edilüp, derûn-ı kal'ayı çirk-âb-ı ebdân ve levs-i küffâr-ı hazelândan pâk ve kalb-i mü'min gibi pür-nûr u tâb-nâk edilüp, emâkin-i asnâm-ı bed-nâm ve cây-ı çelîpâ-yı bî-endâmları tathîr u ta'mîr ve mesâcid-i cevâmî' ve mekâtib-i savâmî' edilüp, 'alâ-merâtibihim kal'anın her husûsında ihtimâm-ı temâm üzere nizâm u intizâm verilüp, altı gün meks ve şehir-i [Şa'bân-ı] mu'azzamın yigirmi üçüncü Pençşenbih günü 'azm-i kal'a-i devha-i hûş-bûy-ı *Benefşe* edilüp, donanma sefineleri dahi ol ân hareket ve bir mikdâr gidilmedin sûy-ı devha-i *Benefşe*'den hem-çüpeyk-i sabâ-ı peyâm-ı safâ-encâm-ı emân ile bâd-bân-güşâ bir zevrak [11a] kopup, bûy-i dil-âvîzi meşâmm-ı cân-ı zükâm-zede-i barut-ı top [u] tûfengi hûş-bûy u hûş-kâm eyleyüp, re'âyâ vü berâyâ ve ahâlî-i kal'a-i felek-sîmâ donanmaya ilticâ ve na'ra-i "emân el-emân"ları 'âlemi pür-sadâ kıldığı haber-i meserret-eseri sem'-i Âsaf-ı 'âlîşâna resîde olmak ile *Misistre* nâm mahallî cây-ı râhat u ârâm edüp, Donanma-yı hümâyûn sefineleri *Benefşe* kal'asının mukâbilinde lenger-endâz olup, miftâhların ahz ve derûn-ı kal'a-i mezbûre ehl-i İslâm-ı zevîl-ihtirâmdan 'asker-i zafer-encâm konulup, mahall-i emân ve vakt-i istîmânda muhâlefet ü mümâna'at eden yezîdlerin nicesin esîr-i bend-i zencîr edilüp, Ramazân-ı şerîfin onuncu Pazar günü kal'a-i mezbûr u meşhûr zabt u rabt ve nizâm-ı intizâmî verilüp, serdâr-ı a'zam u muhteşem Ali Paşa hazretleri 'inân-ı 'azîmet ve niyyetin sûy-i Âsitân-ı felek-nişâna 'atf kılıp, donanma-yı nusret-karînî ol hîn *Çuka* ve *Suda* ve *İsperlonga* cezîre ve kal'alarının kal' u

kam'ına ta'yîn edilüp, dahi cây-ı mezkûrdan hareket etmedin *Çuka* cezîresi re'âyâsı [11b] gelüp, "emân el-emân" na'rasıyla cân-ı nâ-tüvânların rehâ-yafte-i tîğ-i 'uryân edüp, kal'asını külliyyet ile hedm ve âlât-ı ceng ve cebehânesin tamâm teslim ve âyîn-i ra'ıyyeti kabûl ve edâ-i 'ubûdiyyete ta'ahhüd ü iltizâm etmeleri ile tavattun etmelerine izin verilüp, sâlifü'z-zikr *Suda* ve *İsperlonga* ki, âşiyâne-i 'Ankâ olan Kûh-i Kâf ol seng-pâre-i siyâhın her birin penâh etse revâdır, donanma sefîneleri bâd-bân-ı 'azîmetlerin küşâde edüp, sahn-ı vegâda cevelân ederek bâd-ı vezân-i himmetlerin pûyân ve deryâ-yı gayret ü hamıyyetlerin cûyân edüp, Ramazân-ı şerîfin on sekizinci Çehârşenbih günü cümle donanmaya üç anbâr-ı 'azamet-şî'âr rehber olup, kal'a-i mezbûr u mezkûra karîb varıldıkda, derûnında muzmer olan nâr-ı gazab-ı şiddet [ve] gayret u hamıyyet zâhir u bâhir edilüp, top [u] tûfeng-i bî-dirhem ü denk-i ra'd-âhengden bâm-ı sakf-ı felek pür-tanîn olup, 'alâ-merâtibihim her bir kalyon-ı nusret-makrûn zahm-ı seng-i top u tûfeng ile ba'zı mevzi'in hâke berâber edilüp, geçüp, *Tuzla* nâm mahalde lenger-endâz olunup, ertesi rûz-ı firûz-ı nusret-efrûzda dahi ber-minvâl-i [12a] sâbık edilüp, dûd-ı duhân-ı top zâ'il olmadın civâdaralarından 'asker dökmek niyyetine bâd-bân-güşâ-yı 'azîmet edilirken, 'ale's-sabâh küffâr kendüye ancak necâh u felâh [ve] emândan gayri ve hısn-ı hasîn-i kal'a-i istîmândan gayri olmaduğın bildüklerinde nâ-çâr terk-i nâmûs [u] 'âr edüp, rûy-ı 'ubûdiyyet u i'tizârı 'arz u âşikâr eyledüklerinde, emânları hayyiz-i imkânda makbûl olmağın kal'a-i mesfûri teslim edüp, *İsperlonga* cânibine 'azm etmeğe cezîm edilmişken, nehâhet etmeğe sûy-ı 'adüvviye 'atf-ı 'inân sadâ-yı na'ra-i emânları sahn-ı fezâ-yı 'âlemi pür kılmak ile sem'-i mîrân u dilîrâna resîde olup, hamd-ı Hudâ-yı bî-çûn ederek ahz edilüp, donanma sefînelerinin her biri misâl-ı 'Ankâ bâd-bân-güşâ-yı 'azm-ı lâne-i kadîm u âşiyân-ı tersâne-i şâh-ı nusret-nedîm edüp, bir dem-i hurremde vaz'-ı lenger-i âsâyiş u râhat eylemiştirlerdir. Leşker-i bî-şümâr-ı nusret-âsâr ile vezîr-i salâbet-şî'âr dahi *Edirne*'ye dâhil ve devlet-i pây-bûs-ı şehinşâh-ı 'âlem-penâha nâ'il ü vâsıl olup, 'azîm nevâziş-i ikrâm ve tevkîr-i ihtirâm olunup, hurrem ü handân cilve vü cevelân ve şükr-i Sübhân ve salavât-ı Resûl-i Yezdân ederek cây-gâh-ı [12b] kadîm-i vâcibü't-ta'azzum ve meslek-i sülûk-i dâru'n-na'îm ve hasretü'l-mülûk-ı heft-iklîm olan Dâru's-saltanat-ı 'aliyyelerine mansûr u muzaffer, vecâhat ü salâbet ve şevket ü mehâbet ile mânende-i gazanfer teşrîf vü makarr eyledüklerinde 'âlem sürûr-ı sûr ile mesrûr olup, cârûb-ı

safâ-misâl-1 sabâ mir'ât-1 derûndan gird-i ekdârı meslûb eyleyüp, 'âlem-i kebg-i derî gibi sahn-1 gülistân-1 şâdîde-handân olmuşdır. Çün birkaç şehri-eyyâm âsâyîş-i kıyâm ve istirahat-1 ârâm olundı.

Tînet-i pâk-i pâdişâh rûy-1 hâkde muhammer olan gayret-i hamiyet u şecâ'atı âşikâr edüp, isticlâs-1 ku'ûd u karârdan zâd-1 râh-1 sefere ihtimâm-1 tâmm etmeğe kıyâm edüp, fehvâ-yı garrâ-yı وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ⁴⁸ ile zamîr-i münîr-i 'âlemi tenvîr edüp, bakıyye-i memâlik ve kılâ' u bıkâ'-1 Venedik'i teshîr ve ser-agâz-1 rezm eden dalâlet-encâmıları tu'me-i şîr-i şimşîr ve inâs-1 köhne-pâlâs ve sagîr u kebîr evlâdların esîr-i bend-i zencîr etmek kasdına berren ve bahren bâzû-yı himmet-i Nerîmâne ve şâhânelerine teşmîr edüp, mütevekkilen 'alellâh hicret-i hazret-i server-i kâinât 'aleyhi efdalu's-salavât ve'n-necâtın bin yüz yigirmi sekizinci [13a] senesi Rebî'u'l-âhırının ikinci Pençşenbih günü tûğ-1 pür-fürûğ-1 pâdişâh-1 cem-câh, Ferîdûn-gulâm, Skender-makâm, mülûkü'l-'Arab ve'l-A'câm, mâlik-i rikâbu'l-ümem ve'l-eyyâm hazretleri *Dâvûdpaşa* nâm mahalle vaz' edilüp, tınâb-1 bâr-gâh-1 zerrîni mihr-i çarh-1 pür-enver gibi 'âlemi şu'le-ger ve sahn-1 sahrâ-yı *Dâvûdpaşa*'yı pür-zînet u zîver eyledükde, *Korfu* cezîresine 'azm [u] niyyet berren ve bahren cezîre-i mezbûr cânibine hareket edilüp, *Edirne*'ye dâhil olundıkda etvârı pesendîde-i şâh-1 'âlem ve reftârı reşk-âver-i benî Âdem olan vezîr-i a'zâm ve düstûr-1 ekrem Ali Paşa-yı sûtûde-şiyem hazretlerine kavânîn-i şer'-i Ahmedî'yi ta'lîm ve Livâ-yı sebz-i Muhammedî teslîm edilüp, 'asâkir-i bî-şümâr-1 nusret-intizâra serdâr u muktedâ kılınup, kat'-1 menâzil ve tayy-i merâhil ile mahall-i mezkûra karîb varıldıkda, re'îs-i ehl-i nâr olan Venedik-i dûzah-karâr a'yân-1 dîn-i 'Îseviyye ve ekbâr-1 âyîn-i Mesîhiyye'den 'add edüp, mûcid-i küfr ü fesâd olan Nemçe-i bed-mu'tâda ittikâ vü ilticâ etmeğîn ol bed-mest dahi mey-i gurûr-1 gaflet ile mağrûr u serhûş olup, الْكُفْرُ مَلَّةٌ وَاحِدَةٌ⁴⁹ mefhûmî üzere resen-i 'ahd ü vifâkı 'unk-1 nifâka beste ve esbâb-1 şûr ve [13b] şagb u şikâkı derece-i kemâle resîde kılup, ol bed-mestân âdâb-1 âyîn-i sulh-1 milele muhill-i cevâb-1 nâ-savâb u nâ-dürüst beyân edüp, ef'î-yi neşter-i zebân gibi hareket-i kec ü i'vicâc gösterdikde, bî-ilâc vezîr-i felek-tedbîr

⁴⁸ "... Yardım ve zafer yalnızca hüküm ve hikmet sahibi olan Allah'ın katındandır (Allah tarafındandır)" (Âli İmrân, 3/126). Müellif, bu ayetin son kelimesini الحكيمde-gil de العليم şeklinde yazmıştır. Ayetin aslında ise böyle bir ifade (العليم) yoktur.

⁴⁹ "Küfür tek millettir."

‘inân-ı ablak-ı ‘azmini sûy-ı *Varadin*'e ‘atf ve su gibi revân olup, إِذَا عَزَمْتَ⁵¹ فَهُوَ حَسْبُهُ⁵⁰ zemzemesiyle mahall-i merkûma varilup, küffâr-ı dalâlet-şi‘âr bî-hadd u bî-şümâr ‘asker ile taburın âşikâr edüp, mukâbil olundukda leşker-i cerrâr-ı hûn-hâr harb u kîtâle ser-âgâz eyleyüp, bir ceng-i fitne-âşûb ulaşmışdır ki, kâbil-i tahrîr u takrîr değildir. Küşte-i dûzâhiyândan nice püşteler peydâ olup, hûn-ı ‘adüvv seylâb misâl cereyân ve kafâ-yı bî-endâmları hem-çü top-ı çevgân-galtân olup, verâ-yı estâr-ı lâ-raybden zuhûr-ı âsâr-ı beşâret-âyâta müterakkıb u intizârda iken vezîr-i hod-tedbîr tîg-i ‘uryân ile berây-ı teşvîk saff-ı dilîrândan taraf-gîrâne hü-cûm eyledükde, mutarassıd-ı fırsat olan yezîd ü pelidlerin biri câm-ı merg-i şehâdeti nûş ettirdikde, gaziyân bu ahvâli ayân müşâhede eyleyüp, [14a] وَتَعْرُؤُ مَنْ تَشَاءُ وَنِذْلُ مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ⁵² deyüp, cümlesi avdet ihtiyâr eylemişlerdir. Meseldir: “Baş gitse ayaklar pâyidâr olmaz”. Çünkü bu taraf böyle oldu.

Nevrûz-ı sultânî akabince Donanma-yı hümâyûn-ı nusret-makrûn sefineleri âşiyânlarından mürg-i tayerân gibi bâl-ı ikbâl ve bâd-bân-ı iclâllerin mânend-i tâvûs-i cinân fi'l-hâl açup, ber-müceb-i fermân-ı şeh-i deverân *Korfu*'ya revân olduklarında, Mîr-i Mîrân Kara Mustafa Paşa ile kebg-reftâr Osmân Paşa dahi birer mikdâr ‘asker ile mahall-i me‘mûr u mezkûra kat’-ı menâzil ve tayy-i merâhil ile dâhil ve vâsıl olup, ‘asker-i İslâm'ı *Rumili* cânibinden çekdirme ve firkate sefineleri ile cezîre-i mesfûrın bir mahall-i hâliyesine îsâl edilirken, küffâr-ı dûzah-karârın donanma-yı hezîmet-şi‘ârı âşikâr olup, vakt-i ‘asrda cenge âgâz ve ahşâm-ı nusret-encâma dek ceng-i bî-endâz olunup, küffâr âhır karârın firâra mübeddel ve zîr-i kal‘a-i menhûsesine inzivâ etmeği kendüye mahal görüp, tekrâr *Rumili* tarafındaki bakıyye ‘asker top u tüfeng ve âlât-ı cengi cezîre tarafına irsâl edilüp, kal‘a-i mezbûr hisâr olunmuşken, re’is-i dûzah-nâr olan Papa [14b] ve Duka ve Malta ve Ceneviz ve Portekiz وَخَذَلَهُمُ اللَّهُ إِلَىٰ يَوْمِ الْفُرَارِ⁵³ kırk mikdârı çekdirme ve elli ‘aded kalyon ve yigirmi mikdârı sâir sefine berây-ı imdâd irsâl eyleyüp, küffârın ‘askeri bî-hadd u bî-şümâr kal‘anın ise irtifâ‘-ı semt-i bârûsı mesâhet-i simâk ve inhiyâz-ı umk-ı

⁵⁰ “Bir işe niyet ettiğin zaman, Allah’a tevekkül et” (Al-i İmran, 3/159).

⁵¹ “(Kim Allah’a tevekkül ederse) O, o kişiye yeter” (Talak, 65/3).

⁵² “...Dilediğini aziz kılarısın. Dilediğini zelil edersin. Hayr senin elindedir. Senin her şeye gücün yeter” (Âli İmrân, 3/26).

⁵³ “Allah onları kıyamet gününe kadar perişan hâlde bıraksın!”

hendeki muvâsıl-ı merkez-i hâk-i ‘azamet hısnında şöhre-i cihân ve üstüvârı metânet ile nâdire-i deverân iken, der-i dîvâr-ı kal‘asını derûn-ı zehre-i bî-behreler gibi şerha ve şerha, sûrâh sûrâh edilüp, birkaç defa bî-şümâr ‘asker-i hezîmet-şi‘âr ile şeb-i hûn eyleyüp, el-hamdu li’llâhi'l-Meliki'l-Müte‘âl der-i kal‘asına varınca birkaç defa kıra koğa rüsvâ edilmişken bu minvâl üzere elli üç gün ceng ü cidâl olunup, ol havâlilerde bâd u şitâ tünd ü şedîd olup, donanma sefinelerine mahall-i âsâyış u ârâm ve ‘asker-i İslâm'a dahi su‘ûbet-i temâm olduğundan nâşî anlar dahi ‘avdet edüp, ‘askeri *Rumili* cânibine geçirdikten sonra mesken-i kadîmleri olan Tersâne'ye dâhil olup, sultân-ı felek-serîr ve hâkân-ı müşterî-tedbîr hazretleri dahi tahtgâh-ı kadîmleri olan *Edirne*'de [15a] karâr edüp, zemân-ı ‘âlî-şân-ı Sultân-ı enbiyâ ve Serdâr-ı hayl-i asfiyâda olan hikâye-i kazıyye-i muvahişçe-i ahad ile tesellî-bahş olup, ⁵⁴ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ ⁵⁵ وَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ mazmûn-ı müfîdi ile tab‘-ı şerîflerine nüvid-res olmuşlardır. Çün cenâb-ı Fettâh-ı Rabbül-‘izzet ‘azzet esmâuhu ve Feyyâz-ı müfettihiu'l-ebvâb-ı vâhibu'n-ni‘met ‘ammet nü‘amâ‘uhu hazretinin bihâr-ı ‘inâyât ezeliyye-i sübhâniyyesi tenessüm ve nesâ‘im-i irâdât-ı ‘aliyye-i Rabbâniyye ile temevvüc ü telâtum edüp, ⁵⁶ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ mücib-i şerîfi üzere bahr u berrde zuhûr eden bedâyi‘-i âsâr-ı kazâ vü kader ve revâbi‘-i esrâr-ı sefer-i hatarın mekâlîd-i tasârîf-i hükûmeti yed-i mü‘eyyed-i risâlet ser-‘asker-i rûsul-i beşer Nebiyy-i mübîn-i menâhîc-i hayr u şerr ‘aleyhi salavâtullâhü'l-ekber hazretine mufavvaz u müsahhar olmağın حَرَضَ الْمُؤْمِنِينَ شُهَدَاءَ الْبَحْرِ عِنْدَ اللَّهِ أَفْضَلَ ⁵⁷ emr-i şerîfine ‘an-samîmi'l-bâl imtisâlen mübârizân-ı dîn-i mübîn gazâyâ tahrîz ve rızâlarını kazâyâ tefvîz için شُهَدَاءَ الْبَحْرِ عِنْدَ اللَّهِ أَفْضَلَ ⁵⁸ hadîs-i şerîf-i pür-‘iberin mazmûn-ı fazîlet-güsteriyle fusûl-ı fezâ‘il-i gazâyâ tafsîl ve cihâd-ı deryâyı tafdîl [15b] buyurmuşlardır. وَلَقَدْ كَرَّمْنَا ⁵⁹ وَ لَقَدْ كَرَّمْنَا آيَت-İ kerîmesinin fehvâ-yı

⁵⁴ “Allah dilediğini yapar” (İbrahim, 14/27).

⁵⁵ “O dilediğine hükmeder” (Mâide, 5/1).

⁵⁶ “... emri gereğince denizde yüzüp gitmesi için gemileri sizin emirinize verdi...” (İbrâhîm, 14/32).

⁵⁷ “... (Ey Muhammed!) mü‘minleri cihada teşvik et!” (Enfâl, 8/65).

⁵⁸ “Denizde şehit olanların Allah katındaki yerleri karada şehit olanlardan daha yüksektir” (Zeynüddin Muhammed, *Feyzü'l-Kadîr Şerhu'l-Câmi‘i’s-Sağîr*, Beyrut 1938, II, 455 [2286 Numaralı Hadis]).

⁵⁹ “Andolsun biz insanoglunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık...” (İsrâ, 17/70).

garrâ-yı kerâmet-güster ve mûcibetü'l-berekâtına sultân-ı bahr u berr ve şehinşâh-ı heft-kişver olan Ahmed Hân-ı gâziyyu's-sıfât mazhar olup, mefâtiḥ-i künûz-i genc-i hazâ'in ve mekâlîd-i tasârîf-i sefâyin bi'l-cümle umûr yed-i mü'eyyed-i hilâfet-i fâ'izu's-sürûruna tefvîz ve taklîd-i hidâyet-i Rabbânî ile te'yîd olunmuştur. Vazîfe-i hilâfet-i Hakk celle ve 'alâ ve şerîta-i nebâyin-i Sultân-ı enbiyâ ol bedî'u'l-'unvâna iktidâ ve minvâl-ı 'abkariyyu's-şâna intihâ ve mevâkîf-ı 'ubûdiyyet-i hüsn-i kıyâm ve bedâyi'-i sanâyi'-i merkûmenin silsile-i esbâbında intizâm olup, dâ'imâ irâde-i 'ibâd ve âzâde-i şerr u 'inâd-ı küffâr-ı bed-nihâd [ve] a'dâyı menhûsul-murâd ile cihâd ve cenâb-ı Hakk celle ve 'alâ'nın 'ulüvv-i 'inâyât-ı sa'âdet-âyâtına tevekkül ü i'timâd ve Sultân-ı enbiyâ 'aleyhi efdalü't-tahiyyât'ın mu'cizat-ı kesîru'l-berekâtına tevessül ü istinâd eyleyüp, yine bu sâl-ı ferhunde-fâlde berren ve bahren esbâb-ı rezm ü sefer âmâde ve 'asker-i bî-şümâr ihzâr ve donanma-yı zafer-medâr [16a] sefinelerin 'asker-i ciger-dâr ve düşmen-şikâr ile mâl-â-mâl edilüp, Dîvân-ı ma'delet-penâh-ı kişversitân-ı destgâh-ı Pâdişâhî'de mesned-nişîn-i mansıb-ı câh olan vüzerâdan vezîr-i Âsaf-re'y-i saff-ârâ ve müşîrân-ı müşterî-fitnat-ı ceng-âzmâ, fâris-i meydân-ı şeca'ât, hâris-i kûh-sâr-ı mehâbet olan düstûr-ı mükerrrem, müşîr-i müfahham el-Hâc İbrâhîm Paşa *edâmallahu iclâlehu ve efâza 'aleyhi berrehu* umûr-dîde ve kâr-azmûde umûr-ı şâyestegîde sâhib-i firâset ve bahr-ı kıyâset, muhît-i hîta-i mehâmm-ı riyâset cibillet ü nihâdında merkûz u mermûz olan âsâr-ı celâdet u cesâreti bi-'inâyettillâhi te'âlâ izhâr u âşikârına i'timâd-ı pâdişâhî olmağın, Donanma-yı zî-şâna kapudan ve 'asker-i fevz-me'âsir-i hidâyet-intimâya serdâr u muktedâ kılınup, evvelbahâr-ı huçeste âsârda nevrûz-ı sultânî 'akabince *وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنشَأَتُ فِي الْبَحْرِ* ⁶⁰ *كَالْإِعْلَامِ* hasb-i hâlleri olan donanma-yı sabâ-peymâ sefinelerin dilîrân-ı rezm-âzmâ ve dilâverân-ı kişver-güşâ ile memlû ve her birin tezâhüm-i nüfûs-ı efvâc ile telâtum ve emvâc-ı bahr-i mevvâc misâl derûnu ser-â-ser mâhi-i tîg-i mîg-reng ve hût-ı siper-i hancer-i harçeng [16b] ceng ile mâl-â-mâl olunup, *وَجَرَيْنَ بِهِم بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرَحُوا بِهَا* ⁶¹ *مِيسْدَاكِي*yla beşâret âyîn-i mürselu'r-riyâhî pîşvâ ve 'inâyet-i bî-gâyet-i cenâb-ı Celîl-i Fettâh'ı reh-nümâ edüp, küffâr-ı bed-kirdârların mikrâs-ı samsâm ile biçilmiş ve sûzen-i sihâm ile döğülmüş zer'-i âhenîni yerine cism-i bî-endâmına

⁶⁰ “Denizde yüce dağlar gibi yükselen gemiler de O'nundur” (Rahmân, 55/24).

⁶¹ “...Gemiler, içinde bulunanları hoş bir rüzgârla alıp götürdüğü ve (yolcular) bununla sevindikleri sırada...” (Yunus, 10/22).

zirâ'a-i hûnîn geydirilmek kasdına bir sâ'at-ı emîn evkâtde ⁶² وَأَقْرَضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ mantûkunca cümle-i umûr dergâh-ı icâbet-penâh-ı Hakk'a tevfiz ve *İslâmbol*'dan tahrîk-i ligâm-ı 'azm ve zemân-ı eshelde kat'-ı menâzil ve tayy-i merâhil ile *Boğazhisâr*'a vâsıl ve lenger-endâz olundıkda, sevâhil-i Yemm-i sepîd bâng-ı dûr şenîd-i 'azmden pür-âheng ü pür-tanîn olup, donanma-yı küffâr-ı hezîmet-şi'ârı dûrbîn-i dîde-i câsûs ile etrâf u eknâf-ı memleket tefahhus olunur iken, *İmroz* nâm cezîreye ez-kuvve mel'anet-i 'inâd-ı küffâr-ı bed-mu'tâd geldüğüne istimâ' olundıkda, şitâbân paşa-yı celilü's-şân hareket ve mahall-i merkûm-ı *İmroz*'a karîb varıldıkda, rûzgâr-ı zûr-kâr muvâfakat etmeyüp, tünd ü şedîd olmağla, iki gün boğazdan taşra lenger-endâz olunup, sene-i tis'a ve 'işrîn [17a] ve mi'e ve elf Recebül-müreccebinin üçüncü Cum'artesinin bir vakt-i meymenet-eserinde -ki beyne's-salâteyindir- rûzgâr-ı nusret-âsâr rehber olup, bâl-i ikbâl-i zaferi küşâd edilüp, küffâr-ı hezîmet-şi'ârın donanma-yı menhûs u murdârına berây-ı rezm 'azm olundıkda, cümle keştîler birer birer 'arsa-i bahrda cevelân u cilve-ger olup, ez-cümle ejderhâ-peyker, kamer-lenger, sehâb-bâd-bân, şihâb-rîsmân olan üç anbâr-ı salâbet-şi'âr-ı mehâbet ile şitâbân ve ateş-feşân 'azmine müşâhede eyledüğünde, küffâr şişe-i 'âr u nâmûsın şikest ü pest eyleyüp, hısn-ı hasîn-i firârı cân-ı murdârlarına cây-ı karâr ümîdiyle üftân [ü] hîzân verâ'-i estâr-ı siyâh-şebe kendülerin nihân etmek için revân iken, ahşâma bir buçuk sâ'at kala zevrak-ı tîz-revlerden birkaç ejder-peyker yetişüp, cenge âgâz edüp, 'ale'l-husûs Kapudane-i hümâyûn Süleymân Paşa süvâr olduğu kalyon-ı ejder-ser ile cümleye rehber olup, zîr-i zânûsunda taht-ı Süleymân'dan nîşân-âver olan keştî bi-emr-i Hâlık-ı Samedî emrine râm ve hükümüne fermân-ber olup, küffâr-ı dalâlet-şi'ârın kapudanesiyle berâber [17b] geldüğünde derûnunda muzmer olan nâr-ı gazab, şiddet-i gayret-i hamîyyet-i İslâmî zuhûr edüp ve sâ'ir kalyonlarda dahi olan ejderhâ-peyker sâ'ika-kirdâr toplara âteş olunup, âvâze-i ra'd-ı dâd-gîr çarha erişüp, sarsar-ı sadmet ve hamle-i savlet-i gâziyân-ı nerre-şîrândan sipîhr-i nüh-kıbâb-ı 'aks-endâz ve fûlk-i felek, tahta tahta yerinden lu'bede-bâz olup, her lahza top u tüfengler küffâra ⁶³ أَنْ يَنْفَعَكُمُ الْفِرَارُ peyâmın verüp, Freng-i bî-direng bu vâkı'a-i muvahhişeyi hâb-ı menhûsunda bile görmemiş iken dîde-i hezîmet-bînâsı ile âşikârede gördükde, bîm-i vehmle hûş gidüp, bî-hûş u medhûş olup, kulle-i kılâ' çarh-ı kebûda

⁶² "...ben işimi Allah'a havale ediyorum..." (Mü'mîn, 44/40).

⁶³ "(De ki): Kaçmak size fayda vermeyecektir..." (Ahzab, 33/16).

su'ûd ederler ise dahi harmen-i vücûd-ı habâset-âlûdları pây-mâl-i bâd-pâyân-ı leşker-i mansûr-ı âsmân-girdâr olacakların bilüp, eyne'l-mefer gulgule-i zâka'l-makarr ile semt-i sakara sefer eyleyüp, perde-i estâr-ı şeb dahi tevassut u hâ'il olmağla küffâr münhezimen firâra mahall bulup, ümmet-i hazret-i Seyyidül'enbiyâ kâni'-i ganîmet-i gazâ olmayup, *عَلُوْهُ الْهَمَّةُ* ⁶⁴ *مِنْ الْيَمَانِ* mefhûmı üzere ertesi rûz-ı [18a] firûzda bir lahza istirâhat u ârâm ve bir ân âsâyiş-i kıyâm etmeyüp, mübtelâ-yı renc olan Efrenc-i mel'ânet-sencin donanma-yı menhûsunun ardınca koğarak kalyonların ba'zı sebük-seyri dem-i gurûbda küffâra erişüp, şihâb gûne seng-i top u tûfeng ile ol şeyâtînleri ⁶⁵ *رَغْمًا لِلشَّيْطَانِ وَحِزْبِهِ* fehvâsı üzere recm edilüp, dil-hâh üzere ceng ü neberd olunmayup, 'âlemi târik-i şeb-i siyeh-fâm eyledikde, bi'z-zarûri cenge ârâm edilüp, ertesi sabâh oldukda etrâfa nazar salınup ve donanma-yı küffâr gûyâ aslında dahi nâ-peydâdır. Dîde-i dilâverân-ı nerre-şîrândan hem-çü şeytân nihân olup, birkaç rûz-ı nusret-efrûz 'îd-i nevrûz edilüp, tekrâr gurûh-i ehl-i nârın mezâri' u merâti'-i zâhir u bâtınları garka-i seylâb-ı kafâ ve hâşâk-ı cesed-i nâ-pâkleri cereyân-ı âb-ı fenâ ve süvâr olup, manzûr-ı nazar-ı zaferleri olan gemilerin âsâr-nümâ-yı ⁶⁶ *فَأَغْرَقْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ* kılmak kasdına teccessüs ü istifsâr ve ol havâlileri geşt ü güzâr ederlerken bir şeb-i ceyb-i zulmet mihre-i top-ı mihr-i 'âlem-tâb [18b] çâk-ender-çâk edüp, keşt-i feleğin bâd-bân-ı zerrîni üç muhîte peyveste ve hilâlin zevrak-ı sîmîni kenâr-ı mağribde kullâb-ı keh-keşâna beste kılup, diyâr-ı deryânın mâhîleri ya'ni kişver-i mânın sipâhîleri kimi peleng-i sipihr-i nîl-reng mânend-i zirh-pûş ve kimi sehm-i kazâ vehminden siper ber-düş olup, rûy-ı âb hayme-i habâbdan Ordu-yı hümâyûn gibi tınâb-ender-tınâb olduğu gün -ki Recebül-müreccebin yedinci Çehârşenbih günidir- küffâr-ı hezîmet-şi'ârın donanması nümâyân olup, dilâverân-ı nerre-şîrân ceng ü harbe ez-cân u dil şitâbân [ü] revân olup, ân-ı gayr-i münkasemedede mukâbil olunup, top-ı ejderhâ-peykerlere âteş olunup, bang-ı top ve tûfeng-i ra'd-âheng-i kâr-zâr ile deryâ pür-şerâr olup, küffârın donanma-yı menhûs u murdârı bahr-ı âteş içre kalmış mâhî-i mâya dönüp, teber-tîz ve peykân-ı ser-tîz ve neb-tîz-i bârân-ı belâ-

⁶⁴ "Himmetin (ilâhî yardımın) yüceliği imandandır."

⁶⁵ "Şeytan ve onun yandaşlarına rağmen."

⁶⁶ "..ve onları denizde boğduk" (A'râf, 7/136). Müellif ayeti *فَأَغْرَقْنَاهُمْ فِي الْبَحْرِ* şeklinde yazmıştır. Ayette geçen *الْيَمِّ* (el-yemm) kelimesi, *الْبَحْرِ* (el-bahr) ifadesi ile aynı manaya (deniz) gelmektedir.

âsâ derûn-ı keştî-i sergeştelerine nâzil oldukda, kulle-i bî-devlet [ü] nusretleri hâ'il olmayup, ⁶⁷ أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّسَيَّدَةٍ peyâmına inhâ ve berk-ı tîğ-i âteş-engîz-i hûn-rîz göz açıdır[19a]mayup nehîb-i savlet-mehîb ve hurûş-ı cuyûş ile vuhûş-ı tuyûrun bile hûşi gidüp, mübtelâ-yı zahm-ı elem olan küffârın bî-hadd [ü] 'add cesed-i murdârları cereyân-ı âb-ı fenâ ve bir 'aded kûh-peyker kalyonun âl-i Fir'avn gibi belâ-yı garka mübtelâ etdirilmeyüp, şa'sa'a-i âfitâb-ı 'âlem-tâb mihr-i pür-enver gibi âfâkı pertev-i feth ü zafer ile münevver etmek ser-nâme-i takdîr-i ezel ve fihrist-i cerîde-i sun'-i Lem-yezelde mastûr u menşûr olmağın üç sâ'at mikdârı karâr edemeyüp, nâ-çâr terk-i nâmûs [u] 'âr edüp, küffâr rüy-karârın püşt-i firâra mübeddel ve ka'r-ı peççe-i dûzahı kendülere mahall eylemişler iken, yine paşa-yı hamîde hısâl ve ferhunde-fâlin re'y-i hasene-i müstahsenelerinden ahsen ve mir'ât-i kalb-i mihr-âyînlerinde izdiyâd-ı nusret-i Zül'-celâl mazhar olunmaklık rû-nümâ vü rûşen olmağın, fırsatı ganîmet bilüp, üç gün bir yerde karâr etmeyüp, etrâf-ı cezîre-i meşhûre-i *Mora*'yı geşt ü güzâr ve *Moton*, *Koron* semtine berây-ı istifsâr birkaç yarâr firkateler irsâl edilüp, birkaç gün mürûr etmeden ve derhâl irsâl olunan firkateler gelüp, [19b] re'is-i dûzah-nâr olan Papa ve Duka ve Malta ve Ceneviz ve Portekiz ⁶⁸ خَذَلَهُمُ اللَّهُ إِلَى يَوْمِ الْقَرَارِ keferelerinden yigirmi üç 'aded kalyon-ı kûh-peyker, on iki çekdirme imdâda gelüp "Hâlâ *Manya* nâm mahalde lenger-endâzlardır" deyü haber verdiklerinde, hemân ol ân paşa-yı celîlü's-şân hareket edüp, ol gün ve gice gidilüp, ertesi rûz-ı firûzda perde-i zulmeti pençe-i hûrşîd çâk-ender-çâk eyledikde, küffârın donanma-yı menhûsı nümâyân olup, şâhin şikâra teressüme çâpük u çâlâk ve bî-pâk per-tâb eder ise 'azm u niyyet-i ehl-i İslâm'ı müşâhede eylediklerinde, ol bed-kirdârlar lücce-i 'ummân-ı bî-girâna revâne olup, keştî-bân-ı ehl-i îmân şeh-per-i 'ankâ'dan nişân-âver olan bâd-bânları var ise küşâde edüp, şâh-bâz-ı bülend-pervâz zâg-ı nâ-sâz yâhûd sayd-ı bâza ne güne per-tâb eder ise tâ-be ahşâm koğarak gidilüp, erişilmeyüp, engin cânibinde tâbûr nâ-peydâ oldukda, cezîre-i *Mora*'nın kenâr-ı sevâhilinde vâki' olan kılâ' [ü] bıkâ'dan kal'a-i *Koron*'a -ki pes-pâye-i burcı karîn-i sakf-ı evc-i felekdir- varılup, mukâbilinde lenger-endâz olunup, tekrâr ol havâlîleri geşt [20a] ü güzâr ve ahvâl-i hâl-i küffârı berây-ı istifsâr firkateler ta'yîn

⁶⁷ "Nerde olursanız olun ölüm size erişir. Sağlam burçlar içinde olsanız bile..." (Nîsâ, 2/78).

⁶⁸ "Allah, onları karar (Kıyamet) gününde perişan eylesin!"

edilüp, donanmada olan ehl-i İslâm hengâm-ı sabâh [u] [ah]şâmda keff-i bâz-ı niyâz ve ol çâre-sâz-ı bî-enbâzdan nusret-i ‘âlî per-dâz ‘asker-i müslimîne karîn olmak recâsına dest-i du‘â-ı mes’elet küşâde ve tahta-i keştîye cebîn-i meskenet nihâde kılınup, serâ-perde-i icâbet-i Mucîbü'd-da‘vâtdan zuhûr-ı âsâr-ı beşâret-âyâta müterakkıb iken, irsâl olunan firkateler gelüp, küffâra rüzgâr muhâlif gelüp, “Hâlâ *Manya*'da lenger-endâzlardır” deyü bu haber-i pür-eseri getürdüklerinde, bî-sabr u ârâm hareket edilüp, ol gün ve ol gice gidilüp, ertesi rûz-ı firûzda hürşîd-i mihr-i ‘âlem-tâb ‘âlemi münevver eyledüklerinde, küffâr-ı bed-kirdârın donanması âşikâr olup, dilâverân-ı nerre-şîrânın her biri ejder-i hûn-âşâm gibi ikdâm-ı ceng ü rezm edüp, kalyon-ı zafer-makrûnların her biri esb-i sebük-seyr belki mûrg-i tayr gibi şitâb edüp, küffâr ise pençe-i gâziyândan tahlîs-i girîbâna çâre bulmayup, telhî-i ecel dimâğ-ı muhtellerine halel verüp, hulâsa-i fikr-i muhallillerine bî-hadd ü bî-kıyâs bîm-i cân-ı hirâs [20b] mahall edüp, bâ'is-i re'is-i nâr olup, perestiş eylediği seg-i murdâra recâ-sâz olup, per-i bâz değil kışr-ı piyâz kadar çâre olmaduğın ‘akl-ı bî-idrâkleri biraz bilüp, firâra kasdları var iken kalyonların her biri seyl-i seyyâr gibi yolların kat' eyleyüp, ol gün -ki Şa‘bân-ı mu‘azzamın onuncu Pazarertesidir- sâ‘at birde iken nâ'ire-i ceng-âşûb ulaşup, cümleden evvel paşa-yı zî-şân ü celîlül-'unvân hazretleri hemân hem-çü şîr-jiyân-ı dâmân-ı şecâ'atin der-miyân eyleyüp, mûrg-i semender kendüyi âteşe endâhte kılduğu gibi ez-kuvvet-i şu'le-i nûr-ı İslâm-ı hazret-i Seyyidü'l-enâm, çeşm-i gayret-beynlerine âteş-i düşmene dîn-i Yezdân nümâyân olmayup, ceng-i ra'd-âhengin lüccesine girüp, وَقَابَتْ اللَّهُ أَغْيَبْتُ عَنْ مُضَاعَفَةِ مِنَ الدَّرُوعِ وَ عَنْ⁶⁹ mazmûn-ı latîfi üzere ser-mû hatâ isâbet etmeyüp, küffâra dil-hâhları üzere zahm-ı bî-fitil ve merhem urulup, ahvâllerine dîger-gûn ve her bir kûh-i Hâmûn'dan nişân-âver olan keştî-i siyeh-fâmıların hûn-ı zahm-âlûd ile sürh-fâm ve hûn-endûd edilüp, [21a] iki sâ‘at mürûr etmedin bir be-nâm kalyonu nâr-ı gazab-ı Kakhâr-ı celîl-i Cebbâr'dan sûzân ve der-‘akab biri dahi âl-i Fir‘avn gibi müstağrak-ı ‘ummân olup, nâle-i “emân el-emân” evc-i âsmâna peyveste olup, üç dört def‘a ümmîd-i destgeh-i cân-ı nâ-tüvân ile sahn-ı ummân-ı bî-girâna revâne iken, râhların kat' edilüp, fehvâ-yı garrâ-yı⁷⁰ وَتَبَّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ile sâbit-

⁶⁹ “Allah’ın (c.c.) koruması zırhlardan daha fazla koruyucu ve bolluktan (sayıca çokluktan) daha yücedir”.

⁷⁰ “...(Ey Rabbimiz!) Ayaklarımızı sağlam bastır ve şu küffar topluluğuna karşı bize yardım eyle!” (Bakara, 2/250; Âli İmrân, 3/147).

kadem olundukda mazhar-ı izdiyâd-ı lutf-ı latîf olup, serâ-perde-i gayb ve verâ-i estâr-ı lâ-raybden şâhid-i maksûd-ı feth u zafer, âyîne-i şühûdda meşhûd ve cilve-ger olmak dahi ser-nâme-i takdîr-i Hudâ'da mastûr olmağın, gâziyân-ı bahr-i 'ummân dil-hâhları üzere bahşiş-i 'atâyâ-yı İlâhî ile mesrûr olup, ahşâm erişmek ile küffâr firâra yol bulup, nâm u nişânları ol yezîdlerin nâ-bedîd olup, ertesî rûz-ı firuzu 'îd-i sa'îd u nevrûz edilüp, ol havâlîde olan kılâ' u bıkâ'dan *Moton* kal'asının mukâbilinde birkaç gün berây-ı istirâhat ü ârâm [ve] âsâyış ü kıyâm edilmeyüp, Vezîr-i a'zam ve Serdâr-ı ekrem Halîl Paşa tarafından haber-i zafer-esere nigerân iken, sûy-ı tedbîrine takdîr muvâfakat [21b] etmekle 'asker-i İslâm'a 'avdet iktizâ eylediği haberi sem'-i pâdişâh-ı İslâm'a resîde olmağla, donanmada serdâr olan Hacı İbrâhîm Paşa-yı nâmdâra hıl'at-ı fâhire ihdâ vü i'tâ ve sâ'ir kal-yon kapudanlarına 'alâ-merâtibihim hıl'at u çeleng ile ikrâm u ihtirâm ve mazhar-ı tahsîn ve âferîn-i şâh-ı be-nâm olup, ol havâlîi geşt ü güzâr ederek bir vakt-i meymenet-eserde tersâne-i sultân-ı âlî-şâna vaz'-ı lenger-i ikâmet olunmuşken, deryâ-yı gayret u hamîyyet-i şâhâne ve dilîrâneleri cûyân ve bâd-ı haşmet-i Rüstemâneleri misâl-i bâd-i sarsar pûyân olup, zevrak-ı 'azm u niyyetlerin sahn-ı 'ummân-ı rezme salup, berren ve bahren esbâb-ı gazâyı âmâde vü müheyyâ kılup, vezîr-i a'zam-ı Âsaf-nazîr ve dâmâd-ı ekrem-i zafer-tedbîrleri olan şîr-i şîrzime-i şecâ'at ve dilîr-i Gazanfer-şehâmet ve peleng-i kühsâr-ı vegâ ve çapûk-süvâr-ı 'arsa-i heycâ hazret-i İbrâhîm Paşa-yı âlî-câ[h] hazretlerini 'asker-i nusret-intizâra serdâr kılup,

[Kıt'a]

بلند پایه وزیری که در زمانه نداشت
 نظیر خبش برای رزینه و فکر صواب
 محیط دور فلک با همه جناب رفیع
 نمیرسد بچشم بدان رفیع جناب

ber-mûceb-i fermân-ı sultân-ı felek-serîr ve hâkân-ı [22a] müşterî-nazîr hazretleri nevrûz-ı sultânî 'akabince deşt-i sahrâ-yı cennet-sây-ı *Edirne* livâ-yı rengâ-reng-i ceng ile lâle-zâra ve hıyâm-ı hûş-fâm-ı günâ-gün ile eyyâm-ı bahâra döndürüp, rımâh-ı 'adüvv-şîkâr-ı kâr-zâr ile âlem-i nestâne ve gulgule-i bülbüle-i mey-i neşât ile her sû gülistâna dönüp, إِنَّ ذَلِكَ

⁷¹ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ⁷² وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْعُرُورِ binâ'en 'alâ-hâzâ bir sâ'at-i huçeste-fercâmda 'azm-i rezm olunup, sadâ-yı mehîb-edâyı devr-i şenîd kerre-nây-ı 'azmlerinden gûş-i sürûş-i feleğe velvele ve miyân-ı leşker-i 'udvâna سَأَلْتَنِي ⁷³ فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرَّعْبُ fehvâsı üzere kemâl-i ru'b u hirâs ve gulgule düşüp, her biri neheng-i deryâ-yı kâr-zâr iken, sûsmâra belki mûr-ı za'îf-i bî-mikdâra dönüp, cân-ı nâ-tüvânlarına kişver-i emân ve kal'a-i istîmândan gayri hısn-ı hasîn ve hisâr-ı metîn olmadığın bilüp, kûşe-i dâmân-ı 'afv-ı sadd-ı Âsaf-nişâna ve sâ'ir a'yân-ı düvel-i Ahmed Hân'a ilticâ etmeğin ⁷⁴ الْصَّلْحُ خَيْرٌ haber-i meserret-eseri ve mazmûn-ı pür-'iberi ile bu mahalde 'amel olunup, ⁷⁵ إِذَا قَدَرْتَ عَلَىٰ عَدُوِّكَ فَاجْعَلِ الْعَفْوَ شُكْرًا لِغَفْرَتِهِ muktezâsınca 'afv ile şükr olunup, nâle-i "emân el-emân"ları kûşe-i gûş-i [22b] Âsaf-ı 'âlî himeme resîde olmak ile emânları makbûl olup, mizâc-ı ma'lûl-'âlemi 'akd-i sulh-ı salâh ile ıslâh olunup, Donanma-yı hümâyûn-ı nusret-makrûn sefinelerini dahi ol sâl-ı ferhunde-fâlde her birini 'asker-i bî-şümâr-ı zafer-âsâr ile memlû kılınup, sâl-ı sâbıkda mâhiyyet-i hamiyet nümâyân ü beyân olan Kapudane-i hümâyûn Süleymân Paşa hazretlerini hıl'at-ı vezâret ile fâyıku'l-akrân ve Donanma-yı zî-şâna kapudan edilüp, ber müceb-i fermân-ı şehinşâh-ı cihân Bahr-i Sepîd'e revân olup, sene-i mübarekenin şehir-i Şa'bân-ı muazzamının bir rûz-ı firûzunda sevâhil-i cezîre-i Mora'yı geşt ü güzâr edüp, küffârı teccessüs ü istifsâr ederken Şa'bân-ı mu'azzam-ı mezbûrun on dokuzuncu Çehârşenbih günü donanma-yı küffâr-ı hezîmet-şi'âr âşikâr olup, Süleymân Paşa hazretleri dahi cibillet-i nihâdında merkûz u mermûz olan âsâr-ı celâdet ü merdâneliğin ve şehâmet-i ferzâneliğin zuhûra getürüp, evc-i süreyyâ pes-pâye-i süllem-i irtikâsı olan üç anbâr fülk-i felek-vârî ki, cây-gâh-ı serdâr-ı nâmdârdır, hem-çü esb-i ser-beste-licâm, sahn-ı meydân-ı rezmde hirâm etdirerek ve her bir kalyon-ı nusret-makrûn ejder-i hûn-âşâm gibi şitâbân [23a] u âteş-

⁷¹ "...Muhakkak ki bunlar, yapmaya değer işlerdendir" (Âli İmrân, 3/186; Lokmân, 31/17).

⁷² "...Şüphesiz ki dünya hayatı aldatıcı bir metadan ibarettir" (Âli İmrân 3/185; Hadîd, 57/20).

⁷³ "...Kafirlerin kalplerine korku salacağım..." (Enfâl, 8/12).

⁷⁴ "...Barışmak daha hayırlıdır..." (Nisâ, 4/128).

⁷⁵ "Düşmânına güç yetirdiğin zaman (düşmanını) affetmeyi ona galip gelmenin bir şükrü kıl."

feşân sâ'at yedide iken mukâbil olunup, nâ'ire-i ceng-âşûb ulaşup, âteş-i sâ'ika-bâr-ı top [u] tüfeng-i kâr-zâr ile rûy-ı deryâ pür-şerâr olup, tâ-be ahşâm-ı nusret-encâm hân-mân-ı cân-ı düşmen-i Yezdân'a âteş urulup, perde-i nâr-ı şeb burka'-ı 'izâr-ı hatt-ı siyeh-kâr gibi tevassut etmek ile cenge ârâm edilüp, ertesı rûz-ı firûzda tekrâr gürûh-ı ehl-i nârın donanmay-ı hezîmet-şi'ârını istifsâr ve cenge âgâz için ser-efrâz olundukda küffârın firârı âşikâr olup, sâ'at sekizde iken erişilüp, âvâze-i ra'd-ı dâd-gîr çarha erişüp, sadâ-yı mehîb-edâ-yı savlet-i cüyûş top u tüfeng-i ceng ile dem-sâz olup, bir rûtbe âteş-bâzlık ve bir mertebe şîr-endâzlık edilmişdi ki, kâbil-i takrîr u tahrîr değildir. Yine rûz-ı sâbıkdaki minvâl üzere tâ-be ahşâm hâllerin pür-melâl edilüp, ol gece tâ-be sabâh izdiyâd-ı nusret-i Fettâh için olunan du'â-yı âh-ı subh-gâhın zuhûr-ı âsâr-ı beşâret-âyâtına müterakkıb u intizârda iken sabâh-ı pür-felâh-ı fâlîku'l-esbâh tutuk-ı gül-gün-ı şafakdan 'arûs-ı mihr-i dehr-i zafer-melbûsu 'arz-ı cemâl etdirdikde, meşşâte-i ezel cebîn-i hûş-hîn-i mihre nakş-ı müjde-i ⁷⁶إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا⁷⁶ âyetin altun hall ile tesvîd [23b] eyledüğü bedîd ve müşâhede oldıkda paşa-yı 'âlî-mikdâr-ı nâmdar küffâr-ı bed-kirdâr üzerine tekrâr 'azîmet edüp, ol gün dahi sâ'at onda iken erişilüp, ber-minvâl-ı rûz-ı sâbık küffâr-ı âbıkı seng-i top [u] tüfeng-i bî-dirhem u deng ile ahvâllerin dîger-gün ve kubbe-i çarh başlarına vârun edilüp, dil-i pür-melâllerin dâğ-ber-dâğ misâl zâğ per ü bâllerin şikeste hem-çü üftân ü hîzân habl-i metîn-i firârı gülû-yi nâ-tüvânlarına beste kılup, mübtelâ-yı renc olan Efrenç'in bî-nihâye seng-i cân-ı nâ-tüvânları 'azâb-ı elîm-i harka ve bir be-nâm kalyonu فَأَعْرَفْنَاهُمْ فِي⁷⁷ المûcib-i şerîfî üzere belâ-yı garka mübtelâ edilüp, ertesı rûz-ı firûzda hurşîd-i subh-ı nusret ü zafer burc-ı rifâtden tulû' edüp, şa'sa'a-i âfitâb-ı 'âlem-tâb mihr-i pür-enver gibi 'âlemi pür-nû[r]-ı feth u zafer ile münevver eylemek takdîr-i Hayy-i Kadîr'de mastûr u muharrer olmağın, cilve vü cevelân ve şükr-i eltâf-ı Sübhân ederek *Koron* nâm mahallî cây-ı ârâm ve âsâyış-ı kıyâm edildikde *Zakise* cezâresinin nehb ü gâretiyçün sâdır u bâhir olan fermân-ı celîlül-'unvân mûcibi üzere bân-bân-güşâ-yı 'azîmet ve nakl u hareket olunup, [24a] *Mallov?* kenîsâ berâberine varıldıkda, haber-i meserret-eser-i sulh erişüp, ber-mûcebi emr-i 'âlî hurrem ü handân irhâ-yı 'inân-ı ablak 'azm-i Tersâne-i 'âmire olunup, nezr u hûş-endâm kebg-i

⁷⁶ "Biz sana doğrusu bir fethi ihsan ettik" (Fetih, 48/1).

⁷⁷ "..ve onları denizde boğduk" (A'râf, 7/136).

dürrî-i sâhib-hırâm gibi hırâm u cevelân ederek sûy-ı rezmden ‘azm-i dârü's-saltanat'a edilüp, serdâr-ı ‘asker-i zafer-medâr-ı nusret-âsâr olan a‘zamu'l-vüzerâi'l-‘izâm, ekremü'l-küberâi'l-fihâm, zü'l-kadr ve'l-‘izzi ve'l-ihtirâm, sadr-ı ‘âlî-tebâr-sa‘d encâm, hurrem [ü] handân, cilve vü cevelân ve şükr-i sipâs-ı bî-kıyâs-ı Rabbü'l-müste‘ân ve salavât-ı dürûd Habîb-i Sübhân ederek bir dem-i hurremde vecâhet ü salâbet ve şevket u mehâbet ile dâhil-i şehri-ı İslâm-ı dâru's-selâm ve vâsıl-ı sarây-ı âsâyış-gâh-ı ârâm olup, ‘asker-i İslâm'a bir rütbe sürûr-ı tâze hâsıl ve bir mertebe behcet-i bî-endâze vâsıl olmuştur ki, kâbil-i ta‘bîr u takrîr değildir.

Bu fakîr-i hakîr, ya‘nî Nâdir-i pür-taksîr birkaç sâl-ı ferhunde-fâlde olan vâkı‘ât ve bu gazâvâtı silk-i satra bidâ‘ım mikdârı ta‘bîr ile tahrîr u tastîr olunmağı nâ-sezâ vü revâ görüp, zimmet-i ‘ubûdiyyetime mahz-ı dîn ve farz-ı ‘ayn bilüp, edâ-yı farîza-i dîn için ‘illet-i renc-i rûzgâr-ı zûr-kâr ile ⁷⁸ [24b] ‘alîl ve mihnet-i eyyâm ve gamm-ı bisyâr ile kelîl olan zihn-i sakîmden sudûr u zuhûr eden kelîmât-ı perîşân u pejmürde silk-i ta‘bîre keşîde kılınmağa teşmîr-i bâzû-yı himmet edilüp, zebân-ı kilik-i şikeste ile tahrîr u beyân edildikde, *Vâkı‘ât-ı Gazavât* ism-i dil-peziiri ile ‘unvân verilmiştir.

Bu evsâf-ı feth u zafer ve haber-i nusret-eseri debîr-i müzehheb-i ezel rakam-zede-i bahâristân-ı me‘ânî ve gül-berg-i nükât-ı beyânı reşehât-ı ins-i rûhânî ve nesâ‘im-i ‘anberîn-şemâim-i sıdk-ı câvidânı ile mürâşşah ve cerîde-i harîta-i safha-i âfâk ve tebâşîr-i harîr-i subh-tebşîr-i levha-i evrâkı hâme-i şu‘â‘-ı neyyir-i tenvîr-i tumturâk ile tahrîr u tastîr ve terkîm u tefhîm eyleyüp, müzehheb-i çarh-ı bî-bedel tabakçe-i mühr-i dehrde hall-i zer ve tezhîb-i cedvel edüp, zer-mühre-i dest-i emel ile saykal-zede-i mükemmele şâyeste-i mahaldir. از هرچه قلم شرح دهد افزونست

⁷⁸ [24b] varağının baş tarafında tekrar yazılmıştır.

“AN EVALUATION OF A SOURCE ABOUT THE RECONQUEST OF MOREA
AND NÂDIR’S VÂKİ’ÂT-I GAZAVÂT”

Abstract

Fully incorporated to the Ottoman administration at the reign of Bayezid II, the Ottomans ceded the Morea in the Treaty of Karlowitz in 1699. However, it regained the control in 1715. Some works on the re-conquest of Morea have survived to the present.

The first part of this paper makes a comparison on the available chronicles about the re-conquest of the Morea by the Ottomans. The second part deals with the re-conquest of the Morea in 1715, the War of Varadin between the Ottomans and the Austrians in 1716 and it also introduces the work of Nâdir titled Vâkî’ât-ı Gazavât which narrates the battles fought around the Morea in 1717.

Keywords

the Morea, Râşid, Vahîd Mahtûmî, Nâdir, Vâkî’ât-ı Gazavât